

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет

імені Петра Могили

Факультет фізичного виховання і спорту

Кафедра олімпійського та професійного спорту

**МЕХАНІЗМИ КОРЕКЦІЇ ТРЕНУВАЛЬНОЇ ТА ЗМАГАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ СПОРТСМЕНІВ-
ФЕХТУВАЛЬНИКІВ НА ШАБЛЯХ**

Дипломна робота

Студента 683 групи

Спільного Володимира

Миколайовича

Науковий керівник

д.н. з фіз.вих.і спорту

професор Ольховий О. М.

Миколаїв 2022

ЗГІДНО РІШЕННЯ КАФЕДРИ ОЛІМПІЙСЬКОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО
СПОРТУ

Протокол № 8 від 17.01.2022 р.

дипломну роботу магістра

на тему: «Механізми корекції тренувальної та змагальної діяльності
висококваліфікованих спортсменів-фехтувальників на шаблях»
рекомендувати до захисту.

Завідувач кафедри

Олег ОЛЬХОВИЙ

Декан факультету

Андрій ЧЕРНОЗУБ

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	
1.1. Специфіка техніко-тактичної діяльності у шабельному фехтуванні.....	
1.2. Засоби та методи психологічної підготовки у фехтуванні.....	
1.3. Стійкість до змагальних перешкод у спорті.....	
1.4. Використання спеціальних тренувальних засобів для розвитку стійкості спортсменок до змагань.....	
1.5. Особливості організації підготовки фехтувальниць-шаблісток для підвищення їх стійкості до змагальних перешкод.....	
РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛ, МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ...	
2.1. Методи досліджень.....	
2.2. Організація досліджень.....	
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ	
3.1. Вивчення особливостей змагальної діяльності висококваліфікованих фехтувальниць-шаблісток у зв'язку з можливістю прийняття спірних суддівських рішень.....	
3.2. Результати застосування експериментальної методики підвищення стійкості фехтувальниць-шаблісток до спірних суддівських рішень.....	
ВИСНОВКИ	
ПОСИЛАННЯ	

Вступ

Актуальність теми дослідження. Збереження і зміцнення спортивним фехтуванням провідних позицій у світовому фехтуванні було і залишається найважливішим завданням, виконання якого набуває особливої значущості в даний час, коли Міжнародний Олімпійський рух в цілому переживає кризу, а щодо досягнень спортсменів в олімпійських видах спорту [2, 14, 37, 54, 86].

Висока ефективність змагальної діяльності фехтувальників перебуває у прямій залежності від оптимізації різних компонентів проведення поєдинків. У зв'язку з цим одним із важливих завдань наукових досліджень у цьому напрямі є пошук можливостей підвищення стійкості фехтувальників до впливу різних негативних факторів в умовах змагань, одним із яких є спірні рішення у суддівстві [31, 64, 83, 89].

Проблемна ситуація полягає у протиріччях між:

- необхідністю підвищення ефективності змагальної діяльності у фехтуванні, з одного боку, та недоліком наукової інформації про об'єктивні фактори, що детермінують стабільність та успішність цієї діяльності, з іншого боку;

- необхідністю вдосконалення забезпечення готовності фехтувальників-шаблісток високої кваліфікації до ведення змагальних поєдинків, включаючи в тому числі, - і в умовах можливо спірних суддівських рішень, з одного боку, та відсутністю наукових знань про вплив таких рішень на перебіг змагального поєдинку, з іншого боку;

- необхідністю оптимізації тренувального процесу фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації, з одного боку, та відсутністю науково-обґрунтованого підходу до побудови їх підготовки з урахуванням необхідності вести бій в умовах спірного суддівства, з іншого боку.

Об'єкт дослідження - тренувальна та змагальна діяльність спортсменок високої кваліфікації у фехтуванні на шаблях.

Предмет дослідження – процес реалізації спеціальних тренувальних засобів для підвищення стійкості висококваліфікованих фехтувальників-шаблісток до спірного суддівства.

Мета дослідження – розробити методiku застосування спеціальних тренувальних засобів, спрямованих на підвищення стійкості фехтувальників-шаблісток до спірних суддівських рішень.

Гіпотеза дослідження полягала в припущенні, що застосування атакуючих дій, що завершуються не тільки ударами, а й уколами зі збільшенням кількості їх використання, розвиток здатності до прогнозування тактики суперника у сутичках та поєдинках за рахунок тренування альтернативних підготовчих дій та способів саморегуляції дозволить підвищити стійкість до спірних суддівських рішень у ході змагальних поєдинків фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації, що забезпечить зростання результативності засобів ведення фехтувального бою.

Досягнення мети цього дослідження передбачало постановку та послідовне вирішення наступних **завдань**:

1. Визначити вплив спірних суддівських рішень на ефективність змагальної діяльності фехтувальників-шаблісток високої кваліфікації.
2. Обґрунтувати методiku, спрямовану на підвищення стійкості висококваліфікованих фехтувальників-шаблісток до спірного суддівства.
3. Перевірити ефективність застосування спеціальних тренувальних засобів, що забезпечують підвищення стійкості спортсменок високої кваліфікації до спірних суддівських рішень у фехтуванні на шаблях.

Методи дослідження: аналіз наукової та методичної літератури, метод експертних оцінок та нотаційного запису, анкетування, дослідження психомоторних якостей, тестування, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Наукова новизна визначається тим, що в теорії та методиці фехтування дотепер проблема формування стійкості до дій судді залишалася недостатньо вивченою фахівцями:

– виявлено специфічні фактори, що негативно впливають на ефективність змагальної діяльності шаблісток високої кваліфікації при спірному суддівстві, до яких належать прояв характерної підвищеної емоційної неврівноваженості, звуження репертуару техніко-тактичних дій, підвищення обсягу атак при вираженому зниженні їхньої результативності та прийняття помилкових тактичних рішень;

– визначено вплив розвитку здатності до саморегуляції зі збільшенням обсягів застосування уколів в атаках за моментними та кількісними характеристиками та контратаками, підвищення здатності до прогнозування тактики суперника для прийняття правильних тактичних рішень сприяють підвищенню ефективності змагальної діяльності;

– встановлено, що експериментальна методика із застосуванням комплексу спеціальних тренувальних засобів дозволила мобілізувати внутрішні ресурси фехтувальниць-шаблісток, забезпечити підвищення обсягів відповідних та повторних атак при зменшенні обсягів обопільних атак, що виявилось у підвищенні результативності засобів ведення бою.

Теоретична значимість: на основі систематизації та узагальнення теоретичного та практичного досвіду, результати цієї роботи можна використовувати для розвитку теорії та методики фехтування.

У ході дослідження: визначено зміну діяльності змагання фехтувальників на шаблі високої кваліфікації в умовах спірного суддівства; теорія та методика підготовки фехтувальників на шаблі високої кваліфікації доповнена спеціальними засобами, що сприяють збереженню ефективності змагальної діяльності у несприятливих умовах спірного суддівства.

Практична значимість: розроблена в результаті аналізу науково-методичної літератури та узагальнення досвіду роботи тренерів та емпіричного дослідження, методика формування стійкості фехтувальників на шаблі до дій судді дозволить удосконалити тренувальний процес у різних видах фехтування.

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох

розділів, висновків, списку використаних джерел (142). Загальний обсяг дипломної роботи складає 73 сторінки, вона містить 20 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1.1. Специфіка техніко-тактичної діяльності у шабельному фехтуванні

Правила змагань задають форму, розмір і вагу зброї, а також способи ураження супротивника, дозволена поверхню, що вражається, нарешті, визначають таку категорію, як тактична правота бойових дій, все це в своїй сукупності детермінує техніку шабельного фехтування (в якій прийнято виділяти кілька основних різновидів бойових дій - атаки, захисту, відповіді, зустрічні напади та ін.), а також способи застосування цих дій у змагальних поєдинках, тактичні вміння спортсмена [23, 49, 57].

Крім специфічних особливостей, існують і загальні риси, закономірності, які поєднують фехтування на шаблях з іншими видами фехтування [29, 71].

Одна з перших спроб аналізу та узагальнення тенденцій сучасного шабельного фехтування була зроблена З.Чайковським, 1973, який виділяє наступні характерні риси цього виду фехтування: широка представленість в малюнку бою обоїльних атак і необґрунтованих контратак, поширеність ухилянь від атак противника, недолік практично повна відсутність захисних дій, можливість проявів грубості та недостатнього зосередження під час змагальної діяльності, захоплення суперників ризикованими діями.

Ще в 70-х, 80-х роках ХХ століття цілою групою вітчизняних фахівців [18, 36, 55] на основі проведених досліджень були виділені особливості шабельного фехтування, які можна вважати актуальними і до сьогодні і які полягають у превалюванні в цьому виді єдиноборства атак, особливо простих і з фінтами, які використовуються значно частіше, ніж інші засоби ведення бою.

У цих та низці інших досліджень зазначається, що перевага застосування атак обумовлена відносно великою площею поверхні, що

вважається, можливістю (на відміну від інших видів фехтування) двох способів ураження противника - удару і уколу, наявністю поняття тактичної правоти атак і відповідей при одночасному нанесенні ударів (уколів), нарешті, напіввертикальним положенням клинка, за рахунок чого удари можуть бути нанесені в різних площинах [41, 74, 93].

Специфічна в шабельному фехтуванні така тактична категорія, як раптовість нападу. Якщо раніше раптовість нападів вважалася найважливішим чинником успіху, то з часом увага фахівців дедалі більше ставала спрямованою на несподіванку для супротивника кількісних та тимчасових характеристик технічних дій під час підготовки та виконання атак, що призводить до значного поширення використання атак навмисно-експромтного характеру.

Підготовчі дії, що використовуються в поєдинках на шаблях, мають також свої особливості. Вони полягають, перш за все, у зменшенні обсягу підготовчих дій за рахунок збільшення обсягів обопільних атак та глибокого маневрування. З усіх засобів підготовки, глибоке маневрування без

Завдання вступити в єдиноборство мечами має найбільший обсяг [21, 38, 44, 76]. У плані тактики ведення поєдинку в шабельному фехтуванні основним є прагнення початку атаки з випередженням дій противника. При цьому, у шабельному фехтуванні найбільш кваліфіковані шаблісти і шаблістки мають індивідуальні особливості у застосуванні різних засобів нападу та оборони, а також у маневруванні, використанні різних бойових дистанцій, засобів підготовки ().

Цікаві дані про техніко-тактичні характеристики, що застосовуються в шабельному фехтуванні типових дій. Перший докладний аналіз був проведений у 60-х роках ХХ століття, а поглиблений у 80-х роках. За отриманими результатами, атаки в боях на шаблях - дії в основному навмисні та навмисно-експромтні, стартові фази - це, як правило, прості атаки, які мають зумовлений характер (засновані на простих реагуваннях) або завершуються перемиканням. Якщо застосовуються атаки з фінтами, то при

цьому проводиться вибір сектора, що відкривається, для нанесення уколу (удару).

Застосування навмисно-експромтних атак знаходиться в межах від 50 до 90%. Захисту з вибором боку відбиття атак (відповідей) так само широко представлені, як і обумовлені захисту.

Протидії атак зустрічаються як навмисні, так і експромтні. 50% контратак відносяться до обумовлених та експромтних дій. Відповіді найчастіше обумовлені. Протидії атак є як навмисними, так і експромтними. При цьому половина контратак характеризується як обумовлені та експромтні дії, а відповіді найчастіше бувають обумовлені [13, 22, 78].

Висококваліфіковані фехтувальники та фехтувальники, як правило, володіють усіма різновидами техніко-тактичних дій. У їх складі крім атак, контратак, захистів з відповіддю, повторних ударів, контрзахисту з контрвідповіддю, мають місце перемикання від захисту до контратак і перемикання від атак і контрзахист до повторних ударів, причому оборонні дії в основному проводяться експромтно [18, 43, 78]

Кваліфіковані фехтувальники та фехтувальники відрізняються індивідуальними схильностями до оволодіння окремими спеціалізованими рухами та їх застосування в умовах змагального бою при реалізації різних тактичних намірів, різнобічності оснащення бойовими діями та кількістю варіантів підготовки та застосування атак та протидії атакам [41, 72, 88].

Як уже зазначалося, зміст бойової діяльності в шабельному фехтуванні протягом усієї історії цього виду спорту був тісно пов'язаний із правилами змагань. Так введення в технологію суддівства правила про «розіграші пріоритету атаки», який жеребом віддавався по чергово одному з учасників бою після триразового повторення обопільних атак змінило, як перебіг самих сутичок, так і зміст техніко-тактичного вдосконалення.

Після зазначених змін у правилах, для збереження досягнутого рівня кваліфікації спортсменам-шаблістам знадобилося збалансоване володіння як наступальними, так і оборонними діями, найскладнішими серед яких є

протидії атакам у ситуаціях «пріоритету противника» [22, 49, 65].

Регулярне проведення боїв на міжнародних турнірах із застосуванням системи електрофіксації ударів (уколів) розпочалося у 90-ті роки ХХ століття. Це призвело до необхідності пристосування спортсменів і спортсменок до новизни в екіпіруванні, мечях, гарді, техніці завдання ударів (уколів), а також до більш об'єктивної оцінки результативності дій крім візуального їх контролю. В результаті відбулися зміни у змісті бойової діяльності як прояви техніко-тактичної підготовленості спортсменів.

В результаті, у боях на електрошаблях, достовірно змінилися співвідношення між способами протидії атакам, зокрема - збільшилося застосування контратак та полегшилося досягнення результативності повторних ударів.

Найбільш істотною зміною є поява у спортсменів установок на проведення бойових дій (не лише атак, а й контратак), насамперед із полегшеними вимогами до точності завдання удару (уколу). Аналіз особливостей застосування типових атак та протидій атакам (відповідям) показує збільшення у спортсменів збалансованості обсягів виконання атак простих та атак з фінтами, а також – значущості контратак уколом. Крім того, стався пристосування спортсменів до змін у правилах змагань щодо використання фехтувальної доріжки, які ліквідували лінії попередження про «кордон» [13, 46, 77].

Сучасною тенденцією розвитку шабельного фехтування стало підвищення значущості оборонної тактики, що призводить до зростання різноманітності як обраних оборонних дій, так і дистанційних і моментних відмінностей використання засобів захисту [21, 43, 65, 90].

З часу введення в практику суддівства електрофіксації ударів (уколів) [3, 19, 44] у діяльності спортсменів встановилися умови єдиного «ситуаційного поля», а реалізація техніко-тактичних закономірностей протиборства, які сформувалися раніше протягом кількох десятиліть, значно полегшилась за рахунок об'єктивізації оцінок результативності ударів [41, 47,

76].

У бойовій діяльності при застосуванні електрошаблів збереглися швидкоплинність у підготовці та застосуванні бойових дій. Зміни ж торкнулися насамперед збільшення обсягів ударів по збройній руці в атаках, які не зараховувалися раніше, оскільки візуально не фіксувалися суддями. Крім того, ширше стали застосовуватися повторні удари після невдалої відповіді (контратаки), а також уколи з опозицією, які раніше не використовувалися в боях на шаблях.

У деяких спортсменів виникали труднощі в координуванні рухів ніг і збройної руки при висуванні клинка до поверхні противника, що уражається. В окремих сутичках з'являлися «замахи», «затримки» руху озброєної руки та шаблі до тулуба, що дозволяло арбітрам відповідно до правил [10, 35, 69] позбавляти спортсмена, який почав наступ, «права атаки» і передавати перевагу в сутичках «зустрічним» ударам.

Для протидії зазначеним тенденціям, фахівцями (насамперед вітчизняними) було розроблено нові види комбінацій атакуючих дій та пересувань.

Важливим для досліджуваної в рамках цієї роботи проблеми є також внесення змін до Правил змагань щодо введення оцінки у змагальних діях тимчасових відмінностей у ситуаціях, одночасного завдання ударів (уколів) обома спортсменами за допомогою об'єктивного тимчасового критерію. Подібний критерій був обраний в межах 120 мс, і дозволив блокувати в апараті-електрифікаторі удар (укол), що запізнився, зміни були введені на світовій першості 2005 року.

Дослідження, проведені на наступних світових першостях та інших найбільших змаганнях, показали, що кількість поєдинків з одночасними зафіксованими ударами (уколами) зменшилася, що саме по собі дозволяє говорити про зростання об'єктивності суддівства у шабельному фехтуванні. У деяких із наших робіт було проведено аналіз основних засобів ведення бою в шабельному фехтуванні, а також основних засобів та методів їх

удосконалення, актуальних на сучасному етапі розвитку цього спорту [35, 66].

Неодноразово наголошувалося, що важливими факторами у техніко-тактичній підготовці є: досконала рухова координація рухів; точність в управлінні зброєю та особливо її вістрям; осмислення, «керівництво» рухами, як у готують, і у вирішальних діях [15, 78, 99].

У той же час, необхідно зазначити, що після досягнення певного рівня майстерності, кваліфіковані фехтувальники набувають певних індивідуальних схильностей щодо застосування тих чи інших техніко-тактичних дій, атакуючих або захисних, а також використання різних засобів при вирішенні однотипних тактичних завдань [23, 64, 78].

Причини того, що техніко-тактичний арсенал, як правило, є значною мірою індивідуалізованим, що потребує і індивідуалізації, у зв'язку з цим тренувального процесу, розглянуті В.С. Келлером та В.М. Платоновим, 2013.

Зазначені дослідники наголошують на важливості індивідуальних особливостей реагування, яка на їхню обґрунтовану думку становить основу техніко-тактичної манери бою спортсмена вищої кваліфікації, що обумовлює необхідність урахування індивідуального характеру рухових реакцій при розробці диференційованої техніко-тактичної доктрини бою.

Таким чином, можна зробити висновок, що особливості змагальної діяльності у фехтуванні на шаблі визначаються Правилами змагань та детермінують специфіку техніко-тактичної підготовки у цьому виді спорту, яка повинна забезпечувати, по-перше, вироблення широкого кола техніко-тактичних навичок, по-друге, індивідуальний. техніко-тактичний стиль ведення бою, по-третє – стабільність використання техніки та тактики у змагальній діяльності. З останнім тісно пов'язана стійкість спортсменів до різних факторів, що збивають змагальну діяльність.

1.2. Засоби та методи психологічної підготовки у фехтуванні.

Психологічна підготовка у спорті та її значущість досі залишаються проблемами, багато в чому невивченими та суперечливими. Навіть сам термін «психологічна підготовка» поки що не є загальноприйнятим. Поряд із ним використовуються терміни: «психічне секундування», «психологічне забезпечення», «психологічна підтримка», «психологічна допомога», нарешті, «технологія психологічної підготовки».

Проте, коректнішим у світлі практики вживання різних термінів, буде, з погляду застосування терміну «психологічна підготовка» передбачає створення психічної готовності спортсмена як до тренувального процесу, так і до змагань загалом і до конкретного змагання, зокрема.

Можливе також використання ширшого поняття "технологія психологічної підготовки", під яким за визначенням А.Д. Ганюшкіна, 1980, мається на увазі впорядкування структури, логічної та методичної послідовності, етапність дослідницьких та організаційних дій та керуючих впливів на спортсмена та команду.

На думку, основні проблеми психологічної підготовки, виявлені Н.А. Деражинській, 1973 залишаються актуальними й досі.

Зазначений автор пише про недостатній серйозний підхід до використання психологічної підготовки на практиці. Зокрема, відзначено повну відсутність систематизації завдань, засобів та методів психологічної підготовки залежно від специфіки конкретного виду спорту. Сформована практика спортивної підготовки, навіть висококваліфікованих спортсменів найчастіше або повністю ігнорує психологічну підготовку, як найважливішу частину тренувального процесу, або характеризується формальним підходом, у якому не враховуються ні особливості психологічного змісту діяльності у конкретному виді спорту, ні індивідуальні особливості особистості спортсменів.

Особливо ці недоліки виявляються у фехтуванні та інших єдиноборствах, коли спортсмени, які ведуть боротьбу індивідуально і які зіштовхуються з жорстким протидією противника особливо потребують

індивідуальному підході до зміцнення психологічної складової своєї майстерності.

Можна на наш погляд, певною мірою погодитися з думкою Г. Рідера, 1982, який, говорячи про психологічну підготовку спортсмена, наголошує на важливості змагальної практики. На його думку, найкращим тренуючим фактором є ведення змагальної боротьби у відповідальних умовах.

Заслуговує на увагу найбільш повна класифікація методів психологічної підготовки М. Ванека, 1972, який розподілив ці методи на чотири групи:

1) звичайні методи тренування, психологічно обґрунтовані та модифіковані: наприклад, це може бути певна зміна інтервального тренування, або підкреслення заключної частини тренування на витривалість, або використання у тренуваннях зустрічей із сильним суперником;

2) методи, що служать для регуляції або саморегуляції психічних станів з метою їх активізації чи розслаблення;

3) методи, що стосуються постановки досяжних спортивних цілей, оптимального підвищення рівня домагань індивідів і всієї групи; відсутність реальної перспективи часто є причиною недостатньо високого рівня домагань психічної стійкості спортсмена;

4) методи, створені задля формування спортивного колективу та підтримку високого рівня морально-вольових якостей спортсменів.

На думку зазначеного автора, засоби та методи психічної підготовки спортсменів можуть бути поділені на кілька груп: що впливають на інтелектуальну, вольову, емоційну та моральну сферу; нарешті в окрему групу коштів виділено кошти, що дозволяють впливати на перцептивно-психомоторну сферу (тобто ті з якостей психіки, які пов'язані з якістю сприйняття обстановки змагань і виконанням моторних дій).

Найбільш важливими з комплексу зазначених коштів прийнято вважати кошти, що дозволяють розвивати вольову сферу. Загальноприйнятим у психології спорту стало виділення загальної та

спеціальної психологічної підготовки до змагань.

Якщо метою загальної психологічної підготовки вважають актуалізацію психологічних компонентів готовності конкретного спортсмена для здійснення ним спортивної діяльності, як виду діяльності людини, то для спеціальної психологічної підготовки властива така мета, як підготовка до конкретного змагання.

Загальна психологічна підготовка є найважливішою, тісно пов'язана з вирішенням навчально-виховних та освітніх завдань спортивного тренування [23, 49, 66].

Г.Д. Горбунов, 1986, виділяє таке основне завдання загальної психологічної підготовки – вдосконалення психологічного захисту шляхом формування та вдосконалення властивостей особистості, значимих для спорту та які виявляються за участю спортсмена у переважній більшості спортивних змагань.

Найважливіші серед них, на його думку, чотири: ідейна переконаність, спокій (холодність), впевненість у собі та бойовий дух (як максимальний прояв прагнення до боротьби, перемоги, до успіху у відповідальні моменти спортивної боротьби, зумовлений головним чином гармонійним проявом емоційного і вольового рівнів регуляції енергетичних ресурсів організму та поведінки спортсмена).

Загальна психологічна підготовка вирішується двома шляхами. На думку Ф. П. Сулова, 1995, перший передбачає підвищити готовність учнів до екстремальних умов змагальної діяльності за допомогою певних універсальних прийомів, до яких входять: саморегуляція емоційних станів, активація уваги, способів мобілізація для прояву максимальних зусиль, другий забезпечує у тренувальній діяльності моделювання умов змагальної боротьби з допомогою різних моделей, як натурного, і словесно-образного характеру.

Крім того, загальна психологічна підготовка передбачає також формування таких властивостей особистості, які дозволяють успішно

виступати на змаганнях за рахунок адаптації до конкретних умов взагалі до специфічних екстремальних впливів спортивних змагань, зокрема [6, 32, 74].

Завдання спеціальної психологічної підготовки до змагання мають конкретніший характер і визначаються завданнями, поставленими перед спортсменами у цьому старті.

Їх приватне вираження може бути зведено до наступного: усвідомлення особливостей завдань майбутнього змагання, конкретних його умов, облік сильних і слабких сторін противника і підготовка до ефективних дій у відповідь; доведення до досконалості здатності володіти необхідними руховими навичками та формування установки на перемогу, з одночасно твердою впевненістю у своїх силах; подолання негативних емоцій та актуалізація готовності до максимальної вольової напруги; формування мотивації діяльності.

Спеціальна психологічна підготовка [22, 47] є частиною формування цілісної готовності спортсмена до участі у змаганні (тобто частиною загальної психологічної підготовки), але при цьому спрямована саме на створення у нього стану психічної готовності.

За підсумками сформованих під час загальної психологічної підготовки якостей особистості, на його думку, стає ефективнішою регулювання і саморегуляція передзмагальних психічних станів, оптимізація яких є основним завданням психологічної підготовки спортсмена до конкретного змагання.

Таким чином, у теоретичному плані психологічна підготовка зазвичай розуміється як єдність двох її різновидів: загальної, яка ведеться постійно та спеціальною – до конкретного змагання.

Можна погодитися з класифікацією методів психологічної підготовки, що виділяють чотири їх групи: 1) психологічно обґрунтовані та модифіковані методи звичайного тренування, наприклад, тренувальний бій із сильним суперником; 2) методи, що служать для регуляції або саморегуляції психічних станів; 3) методи, що стосуються постановки досяжних

спортивних цілей, оптимального підвищення рівня домагань індивідів; 4) методи, створені задля формування спортивного колективу та підтримку високого рівня морально-вольових якостей спортсменів.

На наш погляд, для зручності класифікації засобів та методів психологічної підготовки необхідно враховувати, що ці засоби та методи можуть бути, у свою чергу, загальної спрямованості (пов'язані з підвищенням мотивації, вольових, психологічних властивостей учнів) та спеціальної спрямованості (пов'язані з підвищенням рівня спеціалізованих) сприйнятів та спеціалізованих умінь та навичок учнів).

Слід зазначити, що в цілому нині в психологічній підготовці фехтувальників, на наш погляд, ще не вироблений системний підхід, більшість фахівців пропонують для використання переважно методи звичайного фехтувального тренування, наповнені психологічним змістом, тоді як власне психологічні засоби та методи, незважаючи на їхню очевидну ефективність рекомендуються рідше.

1.3. Стійкість до змагальних перешкод у спорті

У ході спортивного змагання відбувається протистояння не лише рівнів фізичної та технічної досконалості тих, хто змагається, а й суперництво на психологічному рівні, боротьба розуму, волі та почуттів.

Перевага над суперником досягається насамперед на психологічному рівні, тобто це безпосередньо залежить від його стану готовності до цього змагання. Як правило, перемагає той, хто своєчасно досягає оптимального стану психологічної готовності, а коли це відбувається, спортсмен може вільно і успішно користуватися своїм арсеналом інших видів підготовки - технічної, фізичної, тактичної.

Основні становища, розроблені А.Ц. Пуні, 1973 у короткій формі укладено в наступному. Стан психологічної готовності він розглядає як одну з форм психічних станів, зазначаючи, що найкращий стан готовності в одного із суперників, може бути вирішальним фактором перемоги за рівності

рівня інших видів підготовленості.

Як будь-який психічний стан, стан психологічної готовності є складне, цілісне прояв особистості і характеризується рядом ознак. Процес формування цього стану відбувається в результаті загальної та спеціальної психологічної підготовки до змагання. Якщо йдеться про формування стану психічної готовності до конкретного змагання, то такому стані важливу роль має відігравати інформація про умови майбутнього змагання.

Вирізняє такі риси психологічної готовності: впевненість спортсмена у своїх силах; прагнення до спортивної боротьби та перемоги у ній; оптимальний рівень емоційного збудження; висока стійкість до можливих перешкод; здатність до управління власною поведінкою (а також – емоціями) у ході спортивної боротьби.

У пізніших роботах А.Ц. Пуні розроблено систему ланок психологічної підготовки, вперше поставлено питання про діагностику та регулювання психічних станів, намічено шляхи індивідуального підходу та планування в психологічній підготовці спортсменів до змагань. Надалі, іншими фахівцями було введено в обіг термін «Психічна» готовність».

У найбільш загальному вигляді (за будь-якої діяльності) можна виділити ряд факторів, що визначають психологічну готовність до неї. Це, передусім, специфіка завдань: їх труднощі, новизна, творчий характер; загальна характеристика умов діяльності: наявність перешкод, поведінка оточуючих, наявність стимулювання результатів діяльності, нарешті, мотивація та оцінка індивідом власної підготовленості та ймовірності досягнення успіху діяльності [22, 49, 65].

Психологічна готовність спортсмена до змагань визначається () такими основними рисами, як спокій (холодність) в екстремальних ситуаціях, впевненість у собі, і бойовий дух, тобто максимальне прагнення до перемоги.

Сукупність зазначених характеристик характеризує стан спокійної бойової впевненості.

Готовність спортсмена до змагання є багатокомпонентною структурою,

в якій можна виділити такі види готовності: функціональну, моральну, психічну і спеціальну, причому остання в свою чергу ділиться на фізичну, технічну, тактичну і теоретичну.

Узагальнюючи теоретичні становища, висунуті цілу низку дослідників [14, 43, 69], можна назвати кілька рівнів психічної готовності до змагальної діяльності.

До першого рівня функціонування системи психічної готовності можна віднести такий стан, при якому всі згадані складові готовності функціонують цілісно та адекватно ситуації.

До другого рівня відноситься такий стан психічної готовності, при якому одна із складових може бути недостатньо виражена, але може бути схильна до оптимізації за допомогою зусиль самого змагається.

До третього рівня – стан недостатньої психічної готовності, у якому, одна чи кілька складових готовності може бути недостатньо виражені, які оптимізація можлива лише з допомогою певних зусиль, прикладених ззовні, тобто із боку тренера чи психолога.

До четвертого рівня - такий стан, який можна назвати станом психічної неготовності і за якого участь спортсмена у змаганнях небажана, а оптимізацію готовності можна здійснити лише за допомогою кваліфікованого психолога.

Слід зазначити, що є проблема правомочності вивчення готовності з погляду психічних станів як певної теоретичної основи. Необхідно принципово інший підхід, основою якого було б покладено ідею управління діяльністю спортсмена. Ця ідея не міститься в понятті психічного стану, який завжди виступає лише як тло, супутнє тій чи іншій діяльності.

Іншими словами, хоча психологічна готовність і є ключовим, інтегруючим компонентом стану загальної готовності спортсмена до діяльності змагання, управління цим станом має розглядатися в сукупності з управлінням діяльністю (у тому числі спортивної, в цілому).

Тому оптимальний підхід до вивчення проблеми готовності має

базуватись на уявленнях про управління цілеспрямованою діяльністю людини. У цьому, Є.Г. Козлов, 1978 зазначає, що про феномен готовності можна говорити, як про проміжну ланку між потенційними можливостями людини та необхідністю діяльності у конкретних умовах.

Деякі автори замість поняття "психологічна готовність" користуються поняттями "мобілізаційна готовність" або "стартова готовність". Поняття «мобілізаційна готовність» запровадив Ф.П. Генон, 197. У визначенні цієї готовності він використовує концепцію про випереджувальне відображення дійсності, або, так званому, «завбачливому» пристосуванні індивіда до майбутніх подій, яке може зачіпати не тільки психологічні процеси та стани, а й фізіологічні реакції.

1.4. Використання спеціальних тренувальних засобів для розвитку стійкості спортсменок до змагальних перешкод

Як було зазначено вище, психологічну підготовку доцільно ділити на підготовку загальної та спеціальної спрямованості. Особливо важливо це у фехтуванні, де більшість психологічних методів, що застосовуються, пов'язані зі специфікою змагальної діяльності, тобто спеціалізовані.

Узагальнюючи різні аспекти психологічної підготовки, можна сказати, що психологічна підготовка загальної спрямованості у фехтуванні спрямована на виховання та вдосконалення психічних функцій спортсменів, здатності до саморегулювання емоційного стану, а також мотиву суспільної значущості результату, організованості, спортивної працелюбності, любові до діяльності змагань, колективу ін; вольових якостей цілеспрямованості, витримки, самовладання, рішучості, сміливості, ініціативності.

У процесі психологічної підготовки спеціальної спрямованості у фехтуванні вдосконалюються властивості уваги (його розподілу, перемикання, обсягу, інтенсивності, концентрації, стійкості), швидкості та адекватності сприйняття (спеціалізованих), швидкості та точності переробки інформації; ідеомоторики; швидкості орієнтування у ситуаціях сутички, бою,

змагань; швидкості реагування; тактичного мислення; моральних якостей

Удосконалення у процесі тренування психічних функцій, необхідні тривалої тренувальної роботи, оволодіння технікою і тактикою фехтувальних прийомів і дій, сприяння процесу розвитку проявів фізичних якостей, забезпечення високої мотивації до занять спортом, і навіть морального виховання які є кінцевою метою психологічної підготовки спеціальної направленості.

Уточнюючи сказане, можна сказати, що кінцевим результатом психологічної підготовки спортсмена є стан його психологічної готовності до спортивної діяльності в цілому. Частиною цієї готовності є готовність до змагальної діяльності, а окремим випадком останньої – готовність до конкретних змагань.

Готовність до конкретних змагань проявляється у такому стані психіки індивіда, у якому націленість досягнення перемоги у цих змаганнях стимулює і певною мірою інтегрує прояви і необхідні успіху особистісних якостей і якостей, і різних сторін спортивної майстерності, спортсмена чи спортсменки.

Вирізняють такі основні види психологічної підготовки у фехтуванні: створення психологічної готовності до змагань; управління діяльністю у фехтуванні; оволодіння засобами саморегуляції психічних процесів та емоційних станів

На наш погляд, однією із проблем організації психологічної підготовки у фехтуванні (а також в інших єдиноборствах) є протиріччя між психологічною та іншими видами готовності.

Зазначене протиріччя проявляється в тому, що з одного боку, лише на основі зростання загальної та спеціальної тренуваності можливо домогтися вдосконалення стану психологічної готовності до змагальної діяльності, і в цьому відношенні зазначені різновиди готовності індивіда є єдиним цілим, проте, з іншого боку, підвищення загальної та спеціальної тренуваності фехтувальників та покращення їх психологічної підготовленості не завжди

йдуть паралельно.

Психологічна підготовка, на відміну від інших видів підготовки у спорті, вимагає значно яскравіше вираженої індивідуальної спрямованості спеціальних засобів і методів, а її здійснення та ефективність набагато складніше спрогнозувати порівняно, наприклад, з функціональною чи технічною підготовками.

Для того, щоб вибрати найбільш правильний шлях для роботи з кожним учнем або ученицею, необхідно з'ясувати і чітко визначити наступне: на якій підготовленості ґрунтується їхня впевненість у своїх силах та можливостях, на якій основі вона може виникнути; які причини (перешкоди) можуть викликати вони невпевненість у своїх силах, у можливості досягнення бажаного результату.

Нарешті, також важливо знати на якому емоційному фоні і завдяки якій налаштованості фехтувальник або фехтувальник здатні проявити максимальну націленість на боротьбу; за якої психологічної налаштованості вони знижують увагу та зусилля на досягнення перемоги у бою, змаганні.

Фехтувальники (фехтувальники) у процесі змагань долають безліч як об'єктивних, так і суб'єктивних перешкод. До об'єктивних відносяться дії противників, необхідність дотримуватися правил змагань та суддівства. А до суб'єктивних належать перешкоди, які відображають внутрішній світ фехтувальників та фехтувальників. Це, крім непродуктивних, негативних психологічних (емоційних) станів, болючі відчуття.

Таким чином, сукупний вплив двох видів перешкод, а також ситуативних тактичних мотивів детермінує склад дій та тактику ведення поєдинків конкретним спортсменом (спортсменкою).

Для успішного вирішення завдання наповнення цих уроків психологічним змістом особливо важливий правильний підбір партнерів для боїв і вибір установок на ведення поєдинків. Тоді можливе створення психологічних передумов для успішного застосування тренуваних різновидів бойових дій (і способів їх підготовки), удосконалення тактики побудови боїв,

а також підвищення стійкості до різного роду перешкод. Психологічну складову можуть мати також тактичні установки перед боями, а також спільний зі спортсменом (спортсменкою) аналіз тренером дій фехтувальників або фехтувальниць.

1.5. Особливості організації підготовки фехтувальників-шаблісток для підвищення їх стійкості до змагальних перешкод

Психологічні якості фехтувальників мають певну специфіку, яка обумовлена, як особливостями спортивної діяльності, так і гендерною приналежністю.

Як відомо, організм жінок характеризується певними статевими особливостями, основні з яких стосуються специфіки вищої нервової діяльності, зокрема, відмінної від чоловіків латералізації функцій півкуль головного мозку, і, як наслідок, великими здібностями до переробки мовної інформації, а також мовної регуляції рухів. .

Тому, у процесі навчання необхідно наголошувати на словесні методи (бесіда, пояснення, вказівки, зауваження).

Нарешті, найбільш істотною рисою психіки жінок-спортсменок, що безпосередньо впливає на підготовку до змагань, є підвищений рівень особистісної тривожності, що виявляється у тенденції відчувати занепокоєння та побоювання без серйозного приводу. Це встановлено багатьма дослідженнями [22, 48, 58].

Високотривожні спортсменки не можуть повністю реалізувати свої можливості на великих змаганнях, вимагають до себе більшої уваги та емоційної підтримки, а також спеціальної підготовки до відповідальних змагань.

Психологічна сторона вимог, які пред'являються спортсменкам змагальною діяльністю як такою та властивими для неї супутніми обставинами, значною мірою впливає на психічні функції учасників

змагання, активізує їх, а також вносить певну психічну напруженість.

Зміни функціонального стану організму, загальної працездатності, прояви фізичних якостей, а також психологічний стан значною мірою пов'язані зі специфікою перебігу оваріально-менструального циклу жінок (ОМЦ). У менструальну фазу ЗМЦ, крім зниження рівня фізичних якостей порушується перебіг низки психічних процесів: уваги, пам'яті, діяльності сенсорних систем (зорової, слухової, тактильної та інших), знижується емоційна стійкість [41, 62, 74].

Відповідно, при доборі засобів і методів тренування необхідно суворо враховувати особливості ЗМЦ, звертаючи особливу увагу на збереження у жінок, які тренуються, здоров'я дітородної функції.

Психічні функції та процеси фехтувальників при спортивній діяльності мають яскраво виражений характер, пов'язаний зі специфікою спортивної діяльності. Так сприйняття проявляється у спеціалізованих видах, утворюючи, вже згадані вище «почуття зброї» та «почуття бою». Почуття зброї допомагає переграти противницю у складних непередбачуваних сутичках, а також здійснювати контроль за зброєю противниці. «Почуття бою» пов'язане з точністю сприйняття ситуацій бою та безпомилковістю диференціальних рухових реакцій [28, 47, 66].

Особливості уваги фехтувальників визначаються необхідністю в неослабному контролі за діями противника, що пред'являє підвищені вимоги до таких властивостей уваги, як інтенсивність та стійкість. Особливості мислення фехтувальників визначаються необхідністю забезпечити безперервність рішень. Такий різновид мислення прийнято називати оперативним чи тактичним [34, 59, 68].

Особливості емоційної сфери фехтувальниць визначаються необхідністю протистояти негативним емоціям, пов'язаним з труднощами тренувального процесу, і в той же час різноспрямованим емоціям змагального процесу (до негативних емоцій з числа останніх зазвичай відносять, наприклад, несподівано виникну необхідність суперництва, інші

несподівані труднощі судді у процесі бою).

Неодноразово відзначався значний діапазон коливань емоцій у змагальному процесі: від зовнішнього спокою (який, однак, може поєднуватися зі значною внутрішньою напруженістю) до радості, захоплення або навпаки глибоких прикростей.

Побоювання, розгубленість, скутість і в той же час натхнення, бойовий запал, жага до перемоги і гордість за спортивні звершення, може, як справедливо зазначає О.П. Ільїн, 2009, «змінюватися від слабкої виразності до сильної виявленості». Лише за наявності сильно розвинених вольових якостей, сили характеру у спортсмена або спортсменки є можливість оволодіння всім спектром емоцій, можливість підпорядкувати їх своїй волі. Хід змагальної діяльності, як і поведінка спортсменки, значною мірою залежать від її індивідуальних особливостей виражених у властивостях нервової системи.

Таким чином, термін «стійкість до перешкод» найточніше передає сенс однієї з найважливіших властивостей фехтувальників, необхідних для успішної діяльності змагань. Це більш вузьке в порівнянні з загальноприйнятим поняттям «готовності до змагань», проте воно точно відображає специфіку стану спортсмена або спортсменки, що дозволяє їм протидіяти стороннім негативним впливам, одним з яких є необ'єктивне суддівство. Для формування стійкості до перешкод використовуються всі групи методів психологічної підготовки, найбільш важливі з яких пов'язані з техніко-тактичною підготовкою і є модифікованим та наповненим психологічним змістом виконанням змагальної діяльності.

Ці міркування послужили основою для організації практичної частини цього дослідження, в якій було розроблено та апробовано методику підвищення стійкості фехтувальниць-шаблісток до суддівських помилок.

РОЗДІЛ 2.

МАТЕРІАЛ, МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Методи дослідження

Для вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження:

- аналіз наукової та методичної літератури;
- метод експертних оцінок;
- анкетування;
- дослідження психомоторних якостей;
- тестування;
- педагогічний експеримент;
- методи математичної статистики.

2.1.1 Аналіз науково-методичної літератури

Аналіз джерел наукової та методичної літератури використаний у роботі для виявлення стану питання з досліджуваної проблеми, формування гіпотези, мети, завдань та адекватних методів дослідження.

Літературний аналіз дозволив виявити, що техніко-тактичне вдосконалення кваліфікованих фехтувальників на шаблях у багаторічній практиці ґрунтується на формуванні техніки та тактики спортивного фехтування на шаблях, з урахуванням змін правил ведення боїв, технологій суддівства та показників змагальної діяльності. Крім того, метод дозволив зіставити отримані дані з даними інших джерел, інтерпретувати результати з

позицій теорії та методики фехтування, спортивної педагогіки.

2.1.2. Метод експертних оцінок та нотаційного запису. Метою використання цього методу було вивчення змісту змагальної діяльності фехтувальників-шабlistок високої кваліфікації та динаміки показників цієї діяльності, як при спірному суддівстві, так і при використанні методики підвищення стійкості спортсменок до дій судді. Для досягнення зазначеної мети був застосований відеозапис з наступним розшифруванням застосовуваних способів ведення єдиноборства, виконаних нотаційно-графічними символами.

2.1.3. Аналізувалися такі показники бойової діяльності, як обсяг, різновиди бойових дій фехтувальників. В результаті виявлялися обсяги та результативність наступних видів бойових дій: атаки; захисно-відповідні дії; контратаки; ремізи. Більш детально аналізувалися атакуючі дії фехтувальників, які були класифіковані (віднесені до певного класу або різновиду) за моментом застосування та за кількісними ознаками. На момент застосування виділялися такі різновиди атак: основні атаки; атаки на підготовку; атаки у відповідь; повторні атаки.

2.1.4. Дослідження психомоторних якостей. Дослідження проводились з використанням пакету спеціалізованих комп'ютерних програм, що передбачав комплексну оцінку рівня розвитку психомоторних якостей досліджуваних. Вивчалися: швидкість складної реакції - реакції з вибором (мс); помилка реакції на об'єкт, що рухається (мс).

Тестування здійснювалося у стані спокою (перед тренувальним заняттям) за допомогою спеціальної програми та встановленої на ПК та функціонуючої у середовищі Windows. Випробуваний реагував натисканням на певну клавішу з появою на екрані певного сигналу або (у разі тестування РДО) при досягненні кольорового плями певного положення на цьому колі (12 годин), що рухається по колу (циферблату).

2.1.5. Педагогічний експеримент. У педагогічному експерименті взяли участь 8 кваліфікованих фехтувальників на шаблях, студенток віком

17-24 роки (КМС, МС). Спортсменки тренувалися з використанням методики підвищення стійкості до спірного суддівства. Було проаналізовано 95 боїв спортсменок, з яких 46 до експерименту, 49 – після його завершення, з них 22 за спірного суддівства. Застосування експериментальної програми у структурі тренувальних занять мало дозволити ефективно вдосконалювати стійкість спортсменок до спірного суддівства.

Експериментальна програма підвищення перешкодостійкості спортсменок включала два компоненти, що формують стійкість від збиваючих впливів:

1. Тренувальні засоби з переважно техніко-тактичним змістом (були основними).
2. Тренувальні засоби з переважно психологічним змістом (діяли разом із першими, доповнюючи їх).

Динаміка показників застосування бойових дій від початку експерименту до його завершення дозволила об'єктивно оцінити ефективність методики підвищення стійкості спортсменок у структурі тренувального процесу кваліфікованих фехтувальників на шаблях. Також оцінювалася динаміка психомоторних та психологічних якостей випробуваних у ході застосування експериментальної методики тренування.

2.1.6. Методи математичної статистики

Обробка отриманих даних проводилася традиційними методами математичної статистики. Статистична значимість відмінностей між середніми для малих вибірок проводилася з використанням непараметричного критерію Манна-Уїтні і однофакторного дисперсійного аналізу по Фрідману. Крім того застосовувався t-критерій Стьюдента. Для оцінки ступеня зв'язку між змінними використовували коефіцієнти кореляції Браує-Пірсона та Спірмена.

2.2 Організація дослідження

На першому етапі - теоретичному проводився збір та аналіз

теоретичного матеріалу, що стосується впливу можливо необ'єктивних рішень на змагальну діяльність у шабельному фехтуванні для створення теоретичної основи для розробки власної експериментальної методики вдосконалення стійкості фехтувальників на шаблі високої кваліфікації до спірних суддівських рішень.

На другому етапі – експериментально-аналітичному було поставлено завдання – отримати емпіричні дані про зміну змагальної діяльності кваліфікованих фехтувальників-шабlistок в умовах спірного суддівства, для чого спочатку було проведено анкетування фахівців з фехтування, а потім, у ході констатуючого експерименту, вивчення динаміки показників за умов спірного суддівства.

У свою чергу, проведення констатуючого педагогічного експерименту також було поділено на два підетапи. Спочатку (констатуючий педагогічний експеримент) оцінювався загальний вплив спірних рішень судді на змагальну діяльність великої вибірки фехтувальників на шаблі високої кваліфікації. У рамках наступного підетапу констатуючого експерименту було виділено вибірку піддослідних та проведено аналіз індивідуальних параметрів їхньої змагальної діяльності. Було встановлено індивідуальні відмінності у реакціях спортсменок на спірне суддівство, пов'язані зі зміною характеру застосування ними бойових дій.

На третьому етапі дослідження – моделювальному проводилася розробка експериментальної методики підвищення стійкості фехтувальників на шаблі високої кваліфікації до спірного суддівства, що передбачає введення в їх тренувальний процес засобів, спрямованих на формування умінь та навичок ведення поєдинків в умовах неоднозначності суддівських рішень, а також створення передумов для підвищення психологічної стійкості, що дозволяє змагатися може максимально близькому до раціонального бойового стану, що характеризується впевненістю у власних силах і досягненню перемоги, незважаючи на можливі перешкоди.

На четвертому етапі дослідження – перетворюючому було проведено

формує педагогічний експеримент для перевірки ефективності, розробленої раніше методики підвищення стійкості фехтувальників на шаблі високої кваліфікації до спірного суддівства, що включала внесення змін як у техніко-тактичну підготовку, так і в психологічну за допомогою системного характеру організації цієї методики домогтися оптимізації змагальної діяльності та підвищення змагального результату спортсменок – учасниць експерименту.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

3.1. Вивчення особливостей змагальної діяльності висококваліфікованих фехтувальниць-шаблісток у зв'язку з можливістю прийняття спірних суддівських рішень

3.1.1. Особливості змагальної діяльності фехтувальників на шаблі високої кваліфікації при різному суддівстві. На попередніх етапах дослідження, було показано, що помилки арбітрів, впливають на психічні стани, що змагаються в умовах бою і кінцевий результат їхньої змагальної діяльності.

В результаті поодиноких чи множинних помилок у суддівстві, учасники бою можуть збитися на емоційне переживання ситуації, що виникає, і, як наслідок, приймати неадекватні тактичні рішення.

У цьому розділі наведено результати вивчення особливостей змагальної діяльності фехтувальників-шаблісток високої кваліфікації.

З метою визначення обсягу та результативності основних засобів ведення бою при різному суддівстві був використаний метод відеозапису з подальшим розшифруванням складу бойових дій фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації на етапах Кубка світу у 2019 р., 2020 р., чемпіонатах України 2019 р., 202

Усього було проаналізовано 233 бої.

Ознаками спірних рішень у суддівстві вважалися висновки експертної

комісії, що складається з трьох осіб – усі судді першої категорії, а також такі дії спортсмена: суперечки з суддею, зняття маски без дозволу, вимоги відеоповтору та інші порушення, підвищена емоційність.

Таблиця 3.1

Показники обсягу та результативності застосування основних засобів ведення бою фехтувальників - шаблісток високої кваліфікації при різному суддівстві (%)

Особливості дії факторів змагання	Різновиди бойових дій	Показники застосування дій			
		Об'єми V (%)		Результативність R (%)	
		М	σ	М	σ
Показники при об'єктивному суддівстві n=175	Атаки	74,82	13,82	62,34	7,11
	Захисно-відповідні дії	19,33	6,38	35,21	4,26
	Контратаки	5,15	3,38	32,75	5,31
	Ремізи	1,21	3,17	10,53	6,08
Показники при спірному суддівстві n=58	Атаки	85,17	14,31	57,14	6,87
	Захисно-відповідні дії	10,25	5,93	32,03	4,55
	Контратаки	4,56	3,18	33,11	5,43
	Ремізи	0,51	3,59	10,13	5,94

Отримані дані показують, що у фехтуванні на шаблях у жінок атаки (табл. 3.1) є головними з основних засобів ведення бою та мають пріоритет іншими видами бойових дій. При об'єктивному суддівстві (обсяг – 74,82), а при спірному застосування атакуючих дій помітно збільшується (обсяг – 85,17), це пов'язано з реакцією спортсменки на дії судді та її думку про правильність ухвалення рішення про присудження удару в той чи інший бік. .

Захисно-відповідні дії при об'єктивному суддівстві стоять на другому місці (обсяг - 19,33%), але на відміну від атак при необ'єктивному суддівстві (обсяг - 10,25%) захисно-відповідних дій зменшується, оскільки ризик

пропустити удар при взятті захисту збільшується. Далі йдуть контратаки. При об'єктивному (обсяг – 5,15%) та спірному (обсяг – 4,56%) суддівстві обсяг застосування їх невисокий і практично не змінюється. Найменше в жіночому шабельному фехтуванні застосовують ремізи (обсяг - 1,21%), тому що при об'єктивному та спірному суддівстві різниця несуттєва.

Виходячи з того, що у жіночому шабельному фехтуванні атаки є основним засобом ведення бою за обсягами застосування, вони були детально проаналізовані.

У наступній таблиці (таблиця 3) наведено дані щодо обсягу атакуючих дій фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації за моментом застосування при різному суддівстві.

Таблиця 3.2

Показники обсягу та результативності атакуючих дій фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації (диференціація за моментом застосування) при різному суддівстві (%)

Особливості дії факторів змагання	Різновиди атакуючих бойових дій	Показники застосування дій							
		Об'єми V (%)				Результативність R (%)			
		V		З них уколів V		В цілому R		З них уколів R	
		М	σ	М	σ	М	σ	М	σ
Показники при об'єктивному суддівстві n=175	Основні атаки	49,23	6,52	3,56	3,07	61,32	5,11	59,51	4,93
	Атаки на підготовку	8,31	3,68	5,17	3,21	46,21	4,07	58,25	5,15
	Атаки у відповідь	25,18	4,81	4,75	2,91	60,76	4,62	62,81	4,57
	Повторні атаки	17,37	4,27	3,81	3,35	56,21	4,17	43,19	4,29
Показники при спірному суддівстві n=58	Основні атаки	40,28	5,74	5,61	3,78	56,29	3,75	42,63	3,51
	Атаки на підготовку	5,21	3,55	6,31	4,22	41,72	3,08	45,31	3,14
	Атаки у відповідь	32,13	4,23	5,25	3,51	65,61	3,76	51,45	3,87
	Повторні атаки	22,37	4,12	4,19	3,37	57,08	3,24	55,72	3,23

Результати показують, що, незважаючи на те, що у фехтуванні на шаблях в основному застосовуються удари, певний обсяг уколів присутній у

всіх видах атак. Відсоток застосування уколів в атакуючих діях невеликий (обсяг від 3 до 6%), але для досягнення перемоги в бою їхня роль може бути вирішальною.

Результативність атакуючих дій фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації по моменту застосування показує (табл. 3.3), що при спірному суддівстві результативність знижується в основних (до значення 56,29%) та атак на підготовку (до значення 41,72%), а ось у відповідь (65,26%) результативність трохи підростає, оскільки позначається більший обсяг застосування.

У повторних атаках суттєвих змін не виявлено. Важливо відзначити високу ефективність результативності уколів в атакуючих діях при об'єктивному та при необ'єктивному суддівстві. Вони знаходяться на одному рівні з ударами, а подекуди навіть перевершують, наприклад, в атаках на підготовку (результативність – 58,25%).

Таблиця 3.3

Показники обсягу та результативності атакуючих дій фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації за кількісними характеристиками при різному суддівстві (%)

Особливості дії факторів змагання	Різновиди атакуючих бойових дій	Показники застосування дій							
		Об'єми V (%)				Результативність R (%)			
		V		З них уколів V		В цілому R		З них уколів R	
		М	σ	М	σ	М	σ	М	σ
Показники при об'єктивному суддівстві n=175	Прості	20,37	4,12	5,43	3,42	53,21	5,89	64,37	5,51
	З фінтами	15,25	5,03	4,12	3,27	47,81	5,28	49,19	5,08
	З дією на зброя	24,21	3,78	3,81	2,79	57,68	4,94	59,71	4,27
	Зброя в лінії (Пряма рука)	5,31	3,58	4,92	2,95	44,39	4,12	44,39	4,12
	Комбіновані	35,24	4,25	3,15	3,56	62,76	4,33	61,52	4,25
Показники при спірному	Прості	24,92	4,58	5,72	3,89	56,81	5,77	67,53	5,12
	З фінтами	10,25	4,89	3,75	3,16	42,58	5,48	43,57	5,46

суддівстві n=58	З дією на зброю	30,86	4,31	4,15	3,05	60,29	4,76	61,28	4,73
	Зброя в лінії (Пряма рука)	4,35	3,25	4,35	2,78	33,91	4,32	33,91	4,32
	Комбіновані	29,67	4,67	3,25	3,14	58,71	3,78	57,68	3,92

Важливо відзначити високі значення результативності уколів в атакуючих діях як при об'єктивному, так і при спірному суддівстві. Вони знаходяться на одному рівні з ударами, а де-не-де навіть перевершують, наприклад, в атаках на підготовку.

У таблиці 3.3 наведено дані щодо обсягу атакуючих дій фехтувальників-шаблісток високої кваліфікації за кількісними характеристиками при різному суддівстві.

Таким чином, при спірному суддівстві обсяг атак з дією на зброю збільшується (з 24,21 до 30,86%), також зростає обсяг простих атак (з 20,37 до 24,92%), а обсяг атак з фінтами зменшується (з 15,25% до 10,25%). Це з тим, що спортсменки, коли їх необ'єктивно судять, не ускладнюють дії, а намагаються виконувати їх найпростішим і надійним способом.

Уколи при спірному суддівстві також присутні у всіх способах виконання атак, але їхня різниця в обсязі при необ'єктивному суддівстві несуттєва. У табл. 3.4 відображені показники результативності атакуючих дій фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації за кількісними характеристиками за різного суддівства.

Таблиця 3.4

Показники обсягу атакуючих дій фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації за моментом застосування при різному суддівстві (%)

Особливості дії факторів змагання	Різновиди атакуючих бойових дій	Показники застосування дій	
		V%	
		М	σ
Показники при об'єктивному суддівстві n=175	Взаємні атаки	16,14	2,88
	Основні атаки	29,05	3,43
	Атаки на	10,26	2,05

	підготовку		
	Атаки у відповідь	23,24	3,43
	Повторні атаки	21,31	3,12
Показники при спірному суддівстві n=58	Взаємні атаки	14,87	3,14
	Основні атаки	19,58	2,96
	Атаки на підготовку	8,51	2,57
	Атаки у відповідь	32,41	3,78
	Повторні атаки	23,81	3,17

Таким чином, дослідження показали, що при спірному суддівстві результативність бойових дій помітно знижується, а обсяг дій, що атакують, збільшується. Незважаючи на те, що у фехтуванні на шаблях в основному застосовується удар, певний обсяг уколів присутній у всіх видах атак, але для досягнення перемоги вони ефективні.

Таким чином, таке явище як спірне суддівство (суддівські помилки) істотно впливає на змагальну діяльність фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації. Спортсменки частково змінюють властиву їм техніко-тактичну манеру бою, звужують власний арсенал техніко-тактичних дій, прагнучи діяти найбільш надійно, використовують ті з бойових засобів, які найлегше оцінити, менше ризикують через підвищене емоційне збудження, менш успішне (за результативністю) виконують більшість бойових дій

3.1.2. Індивідуальні особливості результативності бойових дій фехтувальників на шаблі високої кваліфікації при різному суддівстві.

Аналіз індивідуальних показників результативності основних засобів ведення бою фехтувальників-шаблісток високої кваліфікації при різному суддівстві (табл. 3.5) дозволяє констатувати, що у семи осіб з дванадцяти дані результативності основних засобів ведення бою при спірному суддівстві істотно знижуються порівняно з об'єктивним суддівством.

Таблиця 3.5

**Індивідуальні показники результативності основних засобів ведення бою
фехтувальників-шаблісток високої кваліфікації при різному суддівстві
(%)**

обстежені	Різновиди бойових дій							
	Атаки		Захисно-відповіді дії		Контратаки		Ремізи	
	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне
	R	R	R	R	R	R	R	R
1. Д.А.	55,95	54,13	43,33	44,48	31,94	30,76	10,13	9,98
2. К.С.	62,81	50,27	37,29	29,56	32,41	23,23	10,68	9,26
3.М.А.	63,53	62,08	36,39	37,61	33,25	34,17	9,63	10,47
4.В.Е.	58,75	44,78	52,74	41,88	41,52	30,84	10,72	3,86
5.С.Ю.	64,55	49,38	34,52	26,64	33,78	26,46	9,55	8,75
6.Р.А.	51,34	38,22	44,51	32,44	38,45	31,02	8,95	8,83
7.Ш.А.	61,76	56,18	36,84	30,51	32,24	25,38	9,33	9,09
8.Б.А.	48,84	35,06	32,77	23,59	29,79	21,52	10,33	9,21
9.К.В.	57,42	52,57	42,82	38,03	34,07	39,75	11,02	10,91
10.С.В.	52,28	51,46	40,67	39,06	41,77	42,61	10,03	9,74
11.Г.Ю.	45,59	39,15	45,13	40,86	32,64	37,18	10,14	10,05
12.К.А.	62,27	60,03	34,89	32,93	29,11	30,51	9,85	10,76
М	57,09	49,44	40,16	34,80	34,25	31,12	10,03	9,24
σ	6,32	8,60	5,78	6,50	4,16	6,48	0,61	1,84
V (%)	11,07	17,40	14,38	18,67	12,13	20,83	6,06	19,96

Особливо це помітно на прикладі атакуючих дій (К.С. - 62,81% - 50,27%; В.Є. - 58,75% - 44,78%; С.Ю. - 64,55% - 49,38%, Р.А. - 51,34 - 38,22%; Б.А. - 48,84 - 35,06%). Оцінюючи результативність захисно-відповідальних дій, слід зазначити, що при спірному суддівстві у цих же п'яти спортсменок спостерігається падіння результативності, але в порівнянні з атакуючими діями в середньому відсоток менше (К.С. - 37,29% - 29,56%; .Е. - 52,74% - 41,88%; С.Ю.- 34,52% - 26,64%; ,77%-23,59%), те саме стосується і контратак. Це з невеликим обсягом їх застосування проти іншими різновидами бойових дій. При цьому суттєвої різниці при об'єктивному та спірному суддівстві результативності ремізів у цій групі не виявлено.

Встановлено, що у чотирьох спортсменок індивідуальні показники

результативності основних засобів ведення бою не змінюються суттєво під впливом спірного суддівства (атаки Д.А. – 55,95% – 54,13%; М.А. – 63,53% – 62,08 %; С.В.- 52,28% - 51,46%; К.А.- 62,27% - 60,03%; захисно-відповідні дії - Д.А. %; М.А.- 36,39% - 37,61%; С.В.- 40,67% - 39,06%; К.А. – 34,89% – 32,93%). А у трьох фехтувальниць-шабlistок зміна індивідуальних показників результативності основних засобів ведення бою була незначною (атаки Ш.А. – 61,76% – 56,18%; К.В. – 57,42% – 52,57%; Ю. - 45,59% - 39,15%; захисно-відповідні дії Ш.А. - 36,84% - 30,51%; - 45,13% - 40,86%), де різниця у відсотковому співвідношенні не суттєва. Дані дозволяють однозначно визначити негативний вплив спірного суддівства на спортсменок.

Виходячи з того, що ефективність атакуючих дій є основою успішності ведення фехтувальних поєдинків в цілому, далі необхідно більш докладно проаналізувати співвідношення індивідуальних показників результативності атак фехтувальників-шабlistок високої кваліфікації за моментом застосування та за кількісними характеристиками при різному суддівстві.

Таблиця 3.6

Індивідуальні показники результативності застосування атакуючих дій фехтувальників-шабlistок високої кваліфікації за моментом застосування при різному суддівстві (%)

Обстежені	Різновиди бойових дій							
	Основні атаки		Атаки на підготовку		Атаки у відповідь		Повторні атаки	
	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне
	R	R	R	R	R	R	R	R
1. Д.А.	63,87	61,82	55,84	53,76	62,36	64,02	58,71	57,59
2. К.С.	58,78	37,26	47,38	33,07	60,87	44,36	43,47	29,44
3. М.А.	54,26	52,98	47,87	45,07	57,17	59,88	52,87	51,33
4. В.Е.	60,47	41,89	58,37	39,58	56,28	29,03	45,67	28,22
5. С.Ю.	55,32	29,08	49,79	31,28	63,84	38,15	56,72	37,82
6. Р.А.	64,17	52,27	43,54	35,06	58,62	51,28	57,31	51,31
7. Ш.А.	52,25	47,02	45,68	39,99	63,21	57,39	37,62	42,12

8.Б.А.	49,73	25,38	54,86	37,51	48,29	30,91	52,87	28,91
9.К.В.	43,26	38,95	59,01	54,93	54,86	59,15	55,12	61,13
10.С.В.	51,18	49,89	65,48	64,16	59,27	58,38	43,48	44,26
11.Г.Ю.	63,35	58,73	44,31	49,25	39,58	33,93	56,88	50,21
12.К.А.	45,27	43,75	51,04	52,81	61,02	62,76	55,59	56,85
М	55,16	44,92	51,93	44,71	57,11	49,10	51,36	44,93
σ	7,13	11,13	6,80	10,27	6,99	13,12	6,95	11,71
V (%)	12,93	24,77	13,10	22,97	12,24	26,71	13,52	26,07

У табл. 3.7 представлений аналіз індивідуальних показників результативності атакуючих дій фехтувальників-шаблісток за кількісними характеристиками.

Таблиця 3.7

**Індивідуальні показники результативності атакуючих дій
фехтувальників-шаблісток високої кваліфікації за кількісними
характеристиками при різному суддівстві (%)**

Обстежені	різновиди атакуючих бойових дій									
	прості		з фінтами		з діями на зброю		зброя влінії (пряма рука)		комбіновані	
	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне
	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R
1. Д.А.	61,45	62,91	52,38	53,96	56,37	54,89	46,35	44,39	53,71	55,86
2. К.С.	47,81	34,26	53,48	38,23	61,59	49,81	46,91	35,27	55,67	41,28
3.М.А.	59,82	58,03	60,52	62,36	54,28	52,33	35,75	37,48	49,13	51,08
4.В.Е.	49,05	32,11	62,19	43,66	52,19	40,33	39,03	24,81	47,72	33,33
5.С.Ю.	56,68	42,23	51,87	27,86	49,72	36,66	46,72	23,28	54,38	42,41
6.Р.А.	53,62	38,18	42,75	29,56	54,81	41,19	38,91	24,58	62,74	45,38
7.Ш.А.	48,53	44,01	58,35	62,95	62,38	56,82	35,46	40,92	55,28	49,71
8.Б.А.	45,35	32,73	57,91	34,65	57,26	44,52	48,64	31,63	48,56	31,29
9.К.В.	62,87	57,12	48,25	42,93	44,51	49,82	38,39	43,26	52,81	46,92
10.С.В.	58,94	56,99	43,86	45,29	56,01	58,17	47,81	46,03	50,66	52,17
11.Г.Ю.	56,28	51,39	48,35	43,15	56,38	51,04	37,67	31,28	51,75	45,83

12.К.А.	65,23	63,45	55,17	57,11	60,49	62,77	42,19	44,02	52,68	51,49
М	55,47	47,78	52,92	45,14	55,50	49,86	41,99	35,58	52,92	45,56
σ	6,56	11,90	6,27	11,85	5,06	7,90	5,00	8,38	4,04	7,48
V (%)	11,82	24,90	11,86	26,25	9,11	15,83	11,91	23,54	7,63	16,42

Особливо це помітно в атаках з фінтами (К.С. - 53,48% - 38,23%; В.Є. - 62,19% - 43,66%; С.Ю. - 51,87% - 27, 86%, Р.А. - 42,75% - 29,56%; Б.А. - 57,91% - 34,65%), також є зниження в комбінованих атаках (К.С. - 55,67%) - 41,28%, В.Є. - 47,72% - 33,33%; С.Ю. - 54,38% - 42,41%; Б.А. - 48,56% - 31,29%) та атаки в лінії (К.С. - 46,91% - 35,27%; В.Є. - 39,03% -24,81%) ; С.Ю. – 46,72% – 23,28%; Р.А. – 38,91% – 24,58%; Б.А. - 48,64%-31,63%).

У чотирьох спортсменок індивідуальні показники результативності простих атак (Д.А. – 61,45% – 62,91%; М.А. – 59,82% – 58,03%; С.В. – 58,94% – 56 ,99%; К.А. - 65,23% - 63,45%) та атак з дією на зброю (Д.А. - 56,37% - 54,89%; М.А. - 54,28% - 52,33%; С.В. - 56,01% - 58,17%; К.А. - 60,49% - 62,77%) не пов'язані з особливостями суддівства. А у трьох спортсменок індивідуальні показники результативності у простих атаках (Ш.А. -48,53% - 44,01%; К.В. - 62,87% - 57,12%; Г.Ю.- 56,28% - 51,39%) не яскраво виражені (незначні).

Проведений на основі табл. 3.8 аналіз дозволив диференціювати спортсменок з підгруп – табл. 3.9.

Таблиця 3.9

**Підгрупи фехтувальників–шаблісток високої кваліфікації
(диференціація з реакції на особливості суддівства за результативністю
атакуючих дій за кількісними характеристиками)**

Підгрупа	Кількість	%
Покращені результативність	3	24,9
Незначні зміни результативності	3	24,9
Зниження результативності	6	49,8

З табл. 3.10 бачимо, що з чотирьох чоловік із дванадцяти, обсяги атак у відповідь при спірному суддівстві (Д.А. - 20,19% - 31,05%; М.А. - 19,24% - 32,37%; З. В. - 23,74% - 31,45%; К.А. - 17,04% - 29,13%) та повторних атак (Д.А. - 22,59% - 30,96%; А. - 18,53% - 29,08%; С.В. - 21,28% - 28,42%; атак зменшуються (Д.А. - 17,31% - 9,08%; М.А. - 21,32% - 10,45%; С.В. - 16,02% - 8,11%; К.А. - 20,13% - 7,18%). У наступних п'яти фехтувальниць-шаблісток зміни обсягів атак у відповідь при спірному суддівстві (К.С. - 21,67% - 19,21%; В.Є. - 22,31% - 23,12%; С.Ю. - 18,15% - 20,28%; Р.А. - 20,53% - 22,21%; Б.А. - 19,03% - 21,48%), повторних атак (К.С. - 17,35% - 18,15%, В.Є. - 19,81% - 20,52%; С.Ю. - 16,73% - 19,16%; 01%; Б.А. - 19,16% - 18,11%) та обопільних атак (К.С. - 15,85% - 17,38%; С.Ю. - 20,31% - 18,32%; Р.А. - 13,63% - 15,06%; Б.А. - 15,54% - 17,13%) лише на рівні достовірних відмінностей не виявлено.

Таблиця 3.10

Індивідуальні показники обсягу атакуючих дій фехтувальників-шаблісток високої кваліфікації за моментом застосування при різному суддівстві (%)

Обстежені	Різновиди атакуючих бойових дій									
	Основні атаки		Атаки на підготовку		Атаки у відповідь		Повторні атаки		Взаємні атаки	
	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне	Об'єкт.	спірне
	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
1. Д.А.	27,38	15,08	12,73	14,36	20,19	31,05	22,59	30,96	17,31	9,08
2. К.С.	32,03	30,15	14,47	15,23	21,67	19,21	17,35	18,15	15,85	17,38
3. М.А.	30,12	17,79	10,16	12,02	19,24	32,37	18,53	29,08	21,32	10,45
4. В.Є.	28,79	27,04	15,22	14,52	22,31	23,12	19,81	20,52	14,73	15,32
5. С.Ю.	33,67	27,17	12,02	14,03	18,15	20,28	16,73	19,16	20,31	18,32
6. Р.А.	35,42	34,06	16,15	12,03	20,53	22,21	14,35	16,01	13,63	15,06
7. Ш.А.	31,14	25,31	8,21	9,02	22,16	26,36	20,43	23,27	18,06	16,12
8. Б.А.	26,24	28,24	18,12	15,35	19,03	21,48	19,16	18,11	15,54	17,13

9.К.В.	28,15	33,16	12,02	10,06	21,73	25,71	22,03	16,19	19,18	15,13
10.С.В.	29,73	21,15	10,91	11,84	23,74	31,45	21,28	28,42	16,02	8,11
11.Г.Ю.	34,24	28,15	13,28	14,12	19,31	24,68	18,52	22,15	15,15	11,06
12.К.А.	32,08	19,26	11,03	13,48	17,04	29,13	19,05	31,18	20,13	7,18
М	30,75	25,55	12,86	13,01	20,43	25,59	19,15	22,77	17,27	13,36
σ	2,86	6,02	2,77	2,02	1,96	4,55	2,33	5,72	2,50	3,93
V (%)	9,29	23,58	21,53	15,54	9,58	17,77	12,16	25,14	14,49	29,45

Таким чином, на основі аналізу даних спостережень за веденням поєдинків фехтувальниками-шаблістками високої кваліфікації можна зробити висновок, що розіграш фехтувальних фраз з використанням підготовчих техніко-тактичних дій при взаємних атаках, які виконуються початком перших кроків при підготовці, призводять до збільшення обсягу відповідних і, зменшенню обсягу обопільних атак і впливає на підвищення ефективності фехтувального бою, сприяє підвищенню техніко-тактичної підготовленості спортсменок перед відповідальними змаганнями.

За рахунок застосування різних уколів у жіночому шабельному фехтуванні в атакуючих діях збільшується довжина основних, відповідних та повторних атак. В атаках на підготовку, застосування уколу замість удару, дає візуальну можливість судді визначити тактичну правоту фехтувальних дій у спірній ситуації, а спортсменці створити момент несподіванки та підвищити труднощі відбиття атаки захистом.

Отримані в дослідженні дані дозволяють стверджувати, що встановлена в попередньому розділі реакція спортсменок, що змагаються, на спірне суддівство, основним наслідком якого є зниження результативності бойових дій, виявилася підтвердженою. Однак, у невеликої частини досліджуваних (близько 30% від вибірки) погіршення результативності бойових дій не відбувається, що можна пояснити застосуванням у тренувальному процесі цих спортсменок спеціальних техніко-тактичних тренувальних засобів, що дозволяють вести протистояння з урахуванням

різних факторів, що впливають на змагальну діяльність. у тому числі спірного суддівства.

3.2. Зміна параметрів змагальної діяльності фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації в результаті застосування методики підвищення їх стійкості до спірного суддівства

Розроблена нами методика була реалізована при проведенні формуючого педагогічного експерименту з кваліфікованими фехтувальниками-шаблістками, тривалість якого склала 4 місяці.

Результати педагогічного експерименту представлені у табл. 3.11-3.18. Передбачалося, що ефективність методики проявиться, передусім, у зростанні результативності бойових дій, що спричинить і зміна їх структури.

Наведено показники результативності застосування основних засобів ведення бою у фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту. З таблиці видно, що показники результативності до експерименту при спірному суддівстві атакуючих і захисно-відповідних дій значно нижче свого рівня при об'єктивному суддівстві. При цьому видно тенденцію до зниження показників результативності контратак, а загалом усе це ще раз показує несприятливий вплив спірного суддівства на результативність змагальних поєдинків фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації.

З даних слід, що з показників результативності основних засобів ведення бою при об'єктивному суддівстві після експерименту спостерігається деяка тенденція до зростання, але достовірно значущі зміни не виявлено.

Таблиця 3.11

Показники результативності застосування основних засобів ведення бою у фехтувальників-шаблісток високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту (%) (n=8)

Різновиди бойових дій	До експерименту			Після експерименту			Достовірність Різниці
	М	σ	R, %	М	σ	R, %	p
При об'єктивному суддівстві							
Атаки	57,12	6,42	12,35	59,83	7,05	11,89	p > 0,05
Захисно-відповідні дії	43,67	5,11	13,96	46,57	5,67	13,75	p > 0,05
Контратаки	32,55	4,72	12,55	33,08	4,33	12,27	p > 0,05
Ремізи	10,45	1,23	5,35	11,76	1,56	7,48	p > 0,05
При необ'єктивному (спірному) суддівстві							
Атаки	52,93	5,71	15,07	63,05	6,97	13,06	p ≤ 0,05
Захисно-відповідні дії	39,23	5,08	14,74	49,34	6,24	12,29	p ≤ 0,05
Контратаки	31,78	4,91	18,95	36,15	4,27	13,08	p ≤ 0,05
Ремізи	10,74	2,05	15,54	11,21	1,74	12,42	p > 0,05

У ремізах зміна достовірно значному рівні досліджуваних показників не виявлено. Найбільш суттєве зростання результативності відзначено в атаках (с R - 52,93% до R - 63,05%) та захисно-відповідних діях (с R - 39,23% до R - 49,34%), менш значне - у контратаках (с R - 31,78% до R - 36,15%). Отже, у висококваліфікованих фехтувальниць-шаблісток експериментальної групи після застосування експериментальної методики підвищилася загальна результативність бою, тому що вдосконалення техніко-тактичних засобів, застосованих у рамках апробованої методики, веде до розширення бойового репертуару і підвищення у спортсменок впевненості у своїй тактичній фразі при виконанні, що, своєю чергою, впливає прийняття судьями у складних для суддівства ситуаціях правильних рішень.

У табл. 3.12 наводяться дані щодо обсягів основних засобів ведення бою у фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації в ході експерименту.

Таблиця 3.12

Показники обсягів застосування основних засобів ведення бою у фехтувальників-шаблісток високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту в експериментальній групі (%) (n=8)

Різновиди бойових дій	До експерименту			Після експерименту			Достовірність Різниці
	М	σ	V, %	М	σ	V, %	p
При об'єктивному суддівстві							
Атаки	71,25	6,37	12,75	72,14	5,43	11,78	p>0,05
Захисно-відповідні дії	19,08	5,08	14,08	20,23	4,79	13,61	p>0,05
Контратаки	6,14	3,07	12,25	4,56	2,08	12,95	p>0,05
Ремізи	3,53	1,53	11,89	3,07	0,96	11,45	p>0,05
При необ'єктивному (спірному) суддівстві							
Атаки	74,11	7,08	14,54	77,03	6,25	13,87	p≤0,05
Захисно-відповідні дії	21,59	3,51	13,76	15,36	4,08	12,92	p≤0,05
Контратаки	3,16	2,78	13,82	6,28	1,06	12,76	p>0,05
Ремізи	1,14	0,57	12,05	1,43	0,69	11,83	p>0,05

Аналіз даних обсягу основних засобів ведення бою показує, що в умовах як об'єктивного, так і спірного суддівства, до та після експерименту, атаки є головною складовою у числі різних засобів ведення бою (це повністю відповідає даним, отриманим на попередньому етапі дослідження на більшій вибірці фехтувальників-шаблісток).

Слід зазначити, що в ході експерименту при веденні змагальної діяльності в умовах об'єктивного суддівства в показниках обсягів досліджуваних параметрів основних засобів ведення бою, суттєвих зрушень не відбулося, тобто спортсменки продовжували вести змагальну діяльність у звичному для себе стилі, що виразилося в стабільності середньо-групових показників.

Проте, при спірному суддівстві до експерименту у показників парціальних обсягів атак і захисно-відповідних дій видно тенденцію до збільшення порівняно з об'єктивним суддівством.

У той самий час, основні зміни торкнулися атакуючих і захисно-відповідь; так при спірному суддівстві парціальні обсяги атак достовірно збільшилися (V - з 74,11% до 77,03%), а парціальні обсяги захисно-відповідних дій зменшилися (з V - 21,59% до 15,36%), що, свою чергу, говорить про позитивні тенденції та створює умови для подальшої

оптимізації техніко-тактичної діяльності за рахунок раціонального використання підготовок перед атакуючими та захисно-відповідними діями.

У табл. 3.13 представлені показники результативності застосування атакуючих дій (диференціація за моментом застосування) у фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту в експериментальній групі, що підтверджують позитивний вплив експериментальної методики на результативність атакуючих дій за моментом їх застосування.

Там, де суддівство було визнано спірним до експерименту, в порівнянні з об'єктивним суддівством, показники результативності всіх видів атак по моменту застосування знизилися на достовірно значущому рівні.

Таким чином, при об'єктивному суддівстві у показників результативності атакуючих дій, після експерименту спостерігається зростання на достовірно значущому рівні у двох видах атак - у відповідь (с R - 52,67% до R - 58,13%) та повторних (с R - 51,77% до R - 56,83%).

Таблиця 3.13

Показники результативності застосування атакуючих дій (диференціація по моменту застосування) у фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту в експериментальній групі (%) (n=8)

Види атак	До експерименту			Після експерименту			Достовірність різниці
	М	σ	R, %	М	σ	R, %	p
При об'єктивному суддівстві							
Основні	60,29	6,11	14,03	59,15	6,47	13,85	p>0,05
На підготовку	51,04	5,55	12,56	50,88	6,12	12,67	p>0,05
Атаки у відповідь	52,67	7,49	13,19	58,13	6,34	13,59	p≤0,05
Повторні атаки	51,77	6,23	14,45	56,83	7,08	13,45	p≤0,05
При необ'єктивному (спірному) суддівстві							
Основні	49,24	9,18	19,05	54,12	7,34	17,34	p≤0,05
На підготовку	42,78	8,71	18,13	48,88	7,28	16,55	p≤0,05
Атаки у відповідь	41,51	6,24	20,07	63,05	6,05	17,19	p≤0,05

Повторні атаки	40,43	7,14	16,55	59,73	7,22	15,08	$p \leq 0,05$
----------------	-------	------	-------	-------	------	-------	---------------

Це свідчить про позитивний вплив засобів експериментальної методики, у якій однією з найважливіших компонентів є вдосконалення тактики ведення бою. Таким чином, при спірному суддівстві, після експерименту, три показники результативності з чотирьох, збільшуються на достовірному рівні. При цьому рівень зростання значно вищий, ніж при об'єктивному суддівстві. Атаки у відповідь - результативність зросла (с R - 41,51% до R - 63,05%), повторні атаки - (с R - 40,43% до R - 59,73%), атаки на підготовку - (с R - 42,78% до R - 48,88%).

В основних атаках є тенденція до підвищення, проте рівень змін на недостовірному рівні. Акцент, зроблений в експериментальній методиці на значне зменшення кількості обопільних атак, підвищену увагу використанню раціональних підготовчих засобів перед обопільними атаками, посилення ролі повторних і атакуючих дій у відповідь, веде до підвищення загальної результативності змагальних поєдинків.

Як очевидно з табл. 3.14, обсяги атакуючих дій в умовах як об'єктивного, так і спірного суддівства до експерименту близькі до показників, зафіксованих у шаблесток більш широкої вибірки на попередньому етапі дослідження, а саме, кількість атак у відповідь збільшилася, повторних атак зменшилося на достовірно значущому рівні.

Зміни в показниках парціальних обсягів атакуючих дій досліджуваних параметрів змагальної діяльності при об'єктивному суддівстві після експерименту були виявлені в основних атак - зниження (с V - 43,21% до V - 37,55%) у відповідь - зростання (с V - 30,14 % до V - 35,36 %) на достовірно значному рівні.

Таблиця 3.14

Показники обсягу застосування атакуючих дій (диференціація по моменту застосування) у фехтувальниць-шаблесток високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту (%) (n=8)

Види атак	До експерименту			Після експерименту			Достовірність різниці
	М	σ	V, %	М	σ	V, %	p
При об'єктивному суддівстві							
Основні	43,21	5,71	13,56	37,55	6,23	13,51	$p \leq 0,05$
На підготовку	9,08	3,75	12,76	10,32	4,57	13,39	$p > 0,05$
Атаки у відповідь	30,14	4,89	13,91	35,36	4,21	12,88	$p \leq 0,05$
Повторні атаки	17,57	4,26	14,26	16,79	5,07	14,06	$p > 0,05$
При необ'єктивному (спірному) суддівстві							
Основні	43,58	4,28	13,59	22,51	6,07	13,21	$p \leq 0,05$
На підготовку	10,17	3,24	12,84	9,35	5,34	12,89	$p > 0,05$
Атаки у відповідь	36,35	4,17	14,12	48,91	4,45	13,52	$p \leq 0,05$
Повторні атаки	9,72	4,58	13,75	19,41	4,05	13,77	$p \leq 0,05$

У той же час, у тих боях, суддівство в яких було визнано спірним, зафіксовано достовірну зміну трьох із чотирьох парціальних обсягів атакуючих дій, що з урахуванням спрямованості експериментальної методики тренування, застосованої в експериментальній групі, говорить про ефективність цієї методики.

Таким чином, можна відзначити позитивні зміни, що полягають у тому, що звуження бойового репертуару в боях зі спірним суддівством якщо і відбувається, то меншою мірою, ніж до застосування експериментальної методики тренування.

Таблиця 3.15

Показники результативності застосування атакуючих дій (диференціація за кількісними характеристиками) у фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту в експериментальній групі (%) (n=8)

Види атак	До експерименту			Після експерименту			Достовірність різниці
	М	σ	R, %	М	σ	R, %	p
При об'єктивному суддівстві							

Прості	51,76	6,40	16,49	57,45	7,12	17,36	$p \leq 0,05$
З фінтами	48,32	7,24	15,24	49,11	7,28	15,30	$p > 0,05$
З діями на зброю	51,71	7,68	16,35	57,28	6,54	16,08	$p \leq 0,05$
Зброя в лінії (пряма рука)	41,67	5,89	15,81	42,83	4,88	13,49	$p > 0,05$
Комбіновані	52,08	6,12	14,58	58,79	6,09	14,25	$p \leq 0,05$
При спірному суддівстві							
Прості	43,64	6,88	19,05	61,30	7,43	18,78	$p \leq 0,05$
З фінтами	47,28	7,90	20,34	49,31	7,34	18,57	$p > 0,05$
З діями на зброю	43,05	8,89	18,45	60,55	7,74	16,94	$p \leq 0,05$
Зброя в лінії (пряма рука)	36,78	5,14	17,94	48,15	5,07	16,41	$p \leq 0,05$
Комбіновані	45,56	7,56	17,05	59,37	8,24	17,32	$p \leq 0,05$

Порівняльний аналіз оцінюваних середньо-групових показників (табл. 3.15) результативності основних атакуючих дій (диференціація за кількісними характеристиками) у фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту в експериментальній групі показав, що результативність зросла при об'єктивному суддівстві після експерименту у трьох з п'яти атак на достовірно значущому рівні, а при спірному суддівстві чотирьох з п'яти. При цьому, до експерименту при спірному суддівстві в порівнянні з об'єктивним, показники результативності значно знижувалися в чотирьох із п'яти способів атакуючих дій.

Разом з тим зростання результативності середньо-групових показників значно вище в боях, де суддівство було визнано спірним (прості атаки - зростання з R - 43,64% до R - 61,30%, атаки з дією на зброю з R - 43,05% до R - 60,55%, комбіновані - с R - 45,56% до R - 59,37%, зброя в лінії - с R - 36,78% до R - 48,15%). В атаках з фінтами результативність атакуючих процесів при об'єктивному і спірному суддівстві на достовірно значному рівні не змінилася, хоча тенденція убик поліпшення при спірному суддівстві

видно.

В атакуючих діях фехтувальниць-шаблісток (класифікація за кількісними характеристиками) (табл. 3.16) кількість застосування атак при спірному суддівстві порівняно з об'єктивним до експерименту не змінилася на значущому рівні. А ось після експерименту обсяг виріс у простих атак та атак з дією на зброю, комбіновані атаки зменшилися на значущому рівні.

Таблиця 3.16

Показники обсягу застосування атакуючих дій (диференціація за кількісними характеристиками) у фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту (%) (n=8)

Види атак	До експерименту			Після експерименту			Достовірність різниці
	М	σ	V, %	М	σ	V, %	p
При об'єктивному суддівстві							
Прості	22,04	5,88	15,91	28,34	6,17	14,45	$p \leq 0,05$
З фінтами	16,87	5,93	16,70	13,77	5,78	15,78	$p > 0,05$
З діями на зброю	21,71	6,59	17,05	27,35	6,34	16,34	$p \leq 0,05$
Зброя в лінії (пряма рука)	5,27	3,88	12,23	6,98	3,12	12,48	$p > 0,05$
Комбіновані	33,89	6,23	13,55	25,79	3,27	13,07	$p \leq 0,05$
При спірному суддівстві							
Прості	23,06	6,78	17,94	32,44	6,14	16,91	$p \leq 0,05$
З фінтами	19,05	6,27	18,27	14,89	5,88	16,23	$p > 0,05$
З діями на зброю	20,37	7,08	18,13	28,56	6,12	15,04	$p \leq 0,05$
Зброя в лінії (пряма рука)	4,81	3,25	13,25	4,06	3,06	12,43	$p > 0,05$
Комбіновані	32,64	7,46	14,74	21,09	6,98	13,91	$p \leq 0,05$

У боях, де суддівство було визнано спірним, ситуація ідентична, тільки обсяг виконання простих атак та атак з дією на зброю у кількісному співвідношенні став вищим, відповідно обсяг комбінованих атак менший. Це позитивно впливає на результативність у змагальних поєдинках, оскільки, на

наш погляд, саме у простих атаках та атаках з дією на зброю, використання уколів у шабельному фехтуванні найбільш доцільне, внаслідок чого ефективність цих способів виконання атак суттєво посилюється.

Аналіз даних обсягу та результативності основних засобів ведення бою зафіксованим на попередньому етапі дослідження у більшій вибірці шаблісток показав, що уколи у шабельному фехтуванні є важливим засобом досягнення результатів у змагальних поєдинках. Усі вони входять до складу атакуючих дій. Тому в ході експерименту відстежувалася також результативність та обсяги виконаних уколів.

З табл. 3.17 видно, що встановлені дані показників результативності застосування уколів в атаках за моментними характеристиками у спортсменок експериментальної групи при спірному суддівстві до експерименту знизилися у всіх видах на значущому рівні, виняток склали атаки на підготовку.

Таблиця 3.17

Показники результативності застосування уколів в атакуючих діях (диференціація по моменту застосування) у фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту в експериментальній групі (%) (n=8)

Види атак	До експерименту			Після експерименту			Достовірність різниці
	М	σ	R, %	М	σ	R, %	p
При об'єктивному суддівстві							
Основні	54,63	6,38	13,27	57,82	7,15	12,96	p>0,05
На підготовку	49,75	5,94	13,48	52,31	6,12	13,41	p>0,05
Атаки у відповідь	51,18	8,05	14,62	56,95	6,34	14,23	p≤0,05
Повторні атаки	52,32	7,38	15,66	55,33	8,31	13,82	p>0,05
При необ'єктивному (спірному) суддівстві							
Основні	48,73	8,94	18,67	60,75	6,85	16,82	p≤0,05

На підготовку	50,38	7,83	17,54	58,47	7,38	17,49	$p \leq 0,05$
Атаки у відповідь	45,82	6,27	19,28	61,83	7,36	16,81	$p \leq 0,05$
Повторні атаки	41,06	7,93	16,95	56,93	8,15	16,13	$p \leq 0,05$

При цьому, після експерименту у всіх видах атак спостерігається істотне зростання на достовірно значущому рівні (основні атаки з $R - 48,73\%$ до $R - 60,75\%$, атаки на підготовку з $R - 50,38\%$ до $R - 58,47\%$, атаки у відповідь с $R - 45,82\%$ до $R - 61,83\%$, повторні атаки с $R - 41,06\%$ до $R - 56,93\%$). При об'єктивному суддівстві, суттєві зміни лише у атак у відповідь, в інших достовірність відмінностей не виявлена, але помітна тенденція до поліпшення.

Аналіз отриманих показників результативності та обсягу уколів в атаках по моменту застосування у піддослідних експериментальної групи, враховуючи їх достовірність, дозволяє стверджувати, що досліджувані спортсменки підвищили результативність змагальної діяльності, серед іншого, за рахунок кількості застосування уколів у поєдинках, що зрештою позитивно вплинуло на суддівські рішення щодо тактичної правоти фехтувальної фрази при прийнятті спірних рішень.

У табл. 3.18 наводяться показники обсягів застосування уколів в атакуючих діях (диференціація за моментом застосування) у фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації. З табл. 3.18 видно, що з спірному суддівстві проти об'єктивним до експерименту відмінностей немає у жодному з видів атак.

Разом з тим, при об'єктивному суддівстві після експерименту обсяги уколів зросли на достовірно значущому рівні лише у атак у відповідь. В інших видах атак достовірність відмінностей не виявлена, але є тенденція до збільшення, проте при спірному суддівстві, кількість уколів збільшилася на достовірно значущому рівні у атак у відповідь (с $V - 4,23\%$ до $V - 11,76\%$), повторних атак (с $V - 3,56\%$ до $V - 10,21\%$) та атак на підготовку (с $V - 4,67\%$ до $V - 9,97\%$).

Таблиця 3.18

**Показники обсягу застосування уколів у складі атакуючих дій
(диференціація за моментом застосування) у фехтувальниць-шаблісток
високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту (%)
(n=8)**

Види атак	До експерименту			Після експерименту			Достовірність різниці
	М	σ	V, %	М	σ	V, %	p
При об'єктивному суддівстві							
Основні	3,24	0,87	12,84	5,78	0,84	12,54	p>0,05
На підготовку	4,17	0,74	13,11	6,18	0,71	13,06	p>0,05
Атаки у відповідь	4,75	0,95	14,28	9,84	0,86	14,10	p≤0,05
Повторні атаки	3,81	0,80	12,09	5,12	0,85	12,18	p>0,05
При необ'єктивному (спірному) суддівстві							
Основні	3,42	0,65	13,89	6,13	0,66	13,79	p>0,05
На підготовку	4,67	0,67	12,24	9,97	0,58	12,08	p≤0,05
Атаки у відповідь	4,23	0,70	13,78	11,76	0,67	13,17	p≤0,05
Повторні атаки	3,56	0,58	14,09	10,21	0,61	14,21	p≤0,05

З табл. 3.19 випливає, що серед різновидів атакуючих дій до експерименту результативність застосування уколів знизилася на значущому рівні у всіх способах атакуючих дій, крім атак з фінтами.

Після експерименту при об'єктивному суддівстві показники результативності застосування уколів достовірно покращилися лише у простих атак (R – 52,21% до R – 58,26%), при спірному суддівстві у чотирьох видів з п'яти (прості атаки – с R – 46,92%) до R - 62,35%, атаки з дією на зброю - з R - 44,13% до R - 61,57%, комбіновані - з R - 51,25% до R -63,38%, зброя в лінії - с R - 51,25% до R - 63,38%), в атаках з фінтами достовірних змін не виявлено, але помітна тенденція до покращення.

Таблиця 3.19

Показники результативності застосування уколів основних атакуючих

дій (диференціація за кількісними характеристиками) у фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту (%) (n=8)

Види атак	До експерименту			Після експерименту			Достовірність різниці
	М	σ	R, %	М	σ	R, %	p
При об'єктивному суддівстві							
Прості	52,21	6,31	15,27	58,26	6,54	16,43	$p \leq 0,05$
З фінтами	46,73	6,79	16,36	48,52	6,13	15,30	$p > 0,05$
З діями на зброю	51,68	7,89	15,84	57,85	7,15	15,72	$p > 0,05$
Зброя в лінії (пряма рука)	47,32	6,04	15,72	48,29	5,32	14,24	$p > 0,05$
Комбіновані	56,42	7,18	15,49	59,03	7,03	15,36	$p > 0,05$
При необ'єктивному (спірному) суддівстві							
Прості	46,92	7,13	18,65	62,35	8,05	17,56	$p \leq 0,05$
З фінтами	43,79	6,94	17,28	46,14	6,97	16,83	$p > 0,05$
З діями на зброю	44,13	8,39	18,63	61,57	7,45	15,45	$p \leq 0,05$
Зброя в лінії (пряма рука)	39,67	6,28	16,83	47,26	6,35	16,75	$p > 0,05$
Комбіновані	51,25	7,35	17,74	63,38	7,95	18,26	$p \leq 0,05$

У табл. 3.20 наведено дані щодо обсягу застосування уколів у атакуючих дій (диференціація за кількісними характеристиками) у фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації в ході формуючого педагогічного експерименту. Обсяг застосування уколів при спірному суддівстві порівняно з об'єктивним до експерименту не змінився у всіх способах виконання дій.

При об'єктивному суддівстві після експерименту достовірно збільшився обсяг застосування уколів у простих атаках (з V – 4,39% до V – 9,72%), в інших видах змін на достовірному рівні не виявлено. У боях, де суддівство визнано спірним достовірно зріс обсяг застосування уколів в атаках з дією на зброю (з V - 3,85% до V - 9,93%), комбінованих (з V - 4,38% до V - 10,57) %) та простих атаках (з V – 4,27% до V – 11,25%).

В атаках з фінтами та атаках зброя в лінії, зміни обсягів застосування

уколів не виявлено на достовірно значущому рівні, але видно тенденцію у бік збільшення.

Таблиця 3.20

Показники обсягу застосування уколів в атакуючих діях (диференціація за кількісними характеристиками) у фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації в експериментальній групі (%) (n=8)

Види атак	До експерименту			Після експерименту			Достовірність різниці
	М	σ	V, %	М	σ	V, %	p
При об'єктивному суддівстві							
Прості	4,39	0,79	14,17	9,72	1,34	14,89	p≤0,05
З фінтами	3,41	0,55	12,89	4,56	0,75	13,65	p>0,05
З діями на зброю	4,08	0,60	13,55	6,78	0,91	12,81	p>0,05
Зброя в лінії (пряма рука)	3,89	0,68	12,76	5,03	0,87	13,11	p>0,05
Комбіновані	3,51	0,71	13,83	5,26	1,03	13,55	p>0,05
При необ'єктивному (спірному) суддівстві							
Прості	4,27	0,73	14,89	11,25	1,18	14,98	p≤0,05
З фінтами	3,91	0,58	13,23	7,12	0,94	13,89	p>0,05
З діями на зброю	3,85	0,47	12,55	9,93	1,16	14,55	p≤0,05
Зброя в лінії (пряма рука)	4,58	0,79	15,06	8,05	1,15	14,23	p>0,05
Комбіновані	4,38	0,83	14,18	10,57	0,97	14,89	p≤0,05

Після проведеного експерименту очевидним є, що незважаючи на те, що кількість застосовуваних уколів у жіночому шабельному фехтуванні невелика, вони є важливим техніко-тактичним засобом ведення поєдинків, що дозволяє вести ефективну боротьбу з суперником і досягати високих спортивних результатів.

Акцент, зроблений в експериментальній методиці на значне зменшення кількості обопільних атак, особливу увагу до використання раціональних підготовчих засобів перед обопільними атаками, посилення ролі повторних і атак у відповідь, веде до підвищення результативності змагальних поєдинків.

Можна стверджувати, що у висококваліфікованих фехтувальниць-шаблісток після застосування експериментальної методики підвищилася загальна результативність бою, тому що вдосконалення техніко-тактичних

засобів, застосованих у рамках цієї методики, веде до розширення бойового репертуару, підвищення впевненості у своїй тактичній правоті при виконанні фехтувальної фрази, що, своєю чергою, впливає прийняття суддями рішень у спірних ситуаціях їх користь.

Це позитивно впливає на фактичну результативність у змагальних поєдинках, оскільки саме у простих атаках та атаках з дією на зброю, використання уколів у шабельному фехтуванні підходить найбільше, внаслідок чого ефективність цих способів виконання атак суттєво посилюється.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що близько 95% опитаних фахівців з фехтування вважають спірні суддівські рішення фактором, що негативно впливає як на хід діяльності, так і на результат. Особливо значуще вплив суддівства у фехтуванні на шаблях, коли перебіг бойової діяльності характеризується необхідністю постійного визначення тактичної правоти тих, хто змагається. У жіночому шабельному фехтуванні зазначений фактор може посилюватися підвищеною емоційністю спортсменок, при цьому під спірними суддівськими рішеннями (незалежно від ступеня їх фактичної об'єктивності) слід розуміти рішення арбітра, що спричинили активну незгоду спортсменки.

2. Проведений аналіз змін характеру змагальної діяльності

фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації у випадках спірного суддівства, виконаний за чисельними параметрами структури бойової діяльності, дозволив встановити:

- суттєве збільшення обсягу атакуючих дій (на 10,35%) за одночасного зниження їх результативності (на 5,20%);
- загальне зниження результативності основних засобів ведення бою (загалом на 4,19%) внаслідок хибних тактичних рішень;
- загальне звуження бойового репертуару спортсменок під час змагальної діяльності.

3. Методика підвищення стійкості фехтувальниць-шаблісток високої кваліфікації до спірного суддівства включає спеціально підібрані тренувальні засоби та методи саморегуляції, спрямовані на підготовку та реалізацію атак за моментними та кількісними характеристиками, що завершуються як ударами, так і уколами. Збільшення кількості уколів в атаках та контратаках сприяє покращенню прогнозування тактики суперника за рахунок тренування альтернативних підготовчих дій з подальшою реалізацією прийомів та вдосконалення техніки володіння шаблею.

4. У ситуаціях спірних суддівських рішень на тлі підвищеної емоційної невірноваженості спортсменок доцільним є застосування уколу замість удару у разі виникнення «перетримки» руки, що призводить до програшу сутички. Використання уколів у завершальній фазі продовжує атаку, що є несподіваним дистанційним моментом для суперника, що ускладнює його захист. Укол полегшує візуалізацію суддею тактичної правоти в атаках та контратаках і, як наслідок, сприяє підвищенню результативності у сутичках та поєдинку в цілому.

5. Застосування експериментальної методики дозволило підвищити стійкість фехтувальниць на шаблі до спірного суддівства та добитися у спортсменок високої кваліфікації наступних змін показників змагальної діяльності:

- за умов об'єктивного суддівства – невелике зростання результативності основних засобів ведення бою (загалом на 1,86%, зміни недостовірні);

- в умовах спірного суддівства - суттєве зростання результативності всіх основних засобів ведення бою крім ремізів (у середньому на 8,20%), а також зростання різного ступеня результативності всіх різновидів атакуючих дій, класифікованих як за кількісними характеристиками (у середньому на 12,47) %, зміни достовірні), і по моменту застосування (загалом на 12,96%, всі зміни достовірні).

6. Експериментальна методика сприяла підвищенню стійкості фехтувальників на шаблі високої кваліфікації до спірного суддівства, що виявилось у зростанні обсягів атак із застосуванням уколів у всіх видах атакуючих дій, класифікованих за кількісними характеристиками (в середньому на 5,18%, усі зміни, крім показників обсягів) атак з фінтами - відмінності достовірні) і з моменту застосування (загалом на 5,54%, всі зміни, крім показників обсягів основних атак -відмінності достовірні).

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Рекомендується в процесі спортивного вдосконалення фехтувальниць-шаблісток особливу увагу приділяти контролю специфіки ведення та параметрів змагальної діяльності, особливо у випадках, коли мало місце спірне суддівство. Найбільш характерними ознаками, що свідчать про рівень виразності проблеми, слід вважати регулярні випадки незгоди з суддівством у ході поєдинків та різке падіння результативності бойових дій у таких боях.

Для протидії несприятливого впливу спірного суддівства на спортивну діяльність у цілому рекомендується застосовувати методику підвищення стійкості до спірного суддівства, що базується на застосуванні комплексу

спеціальних тренувальних засобів та методів, спрямованих на: вдосконалення альтернативних підготовчих дій та реалізації атак за моментними та кількісними характеристиками, що завершуються ударами та уколами з підвищенням обсягів їх застосування; розвиток здатності до прогнозування тактики суперника у сутичках та поєдинках за рахунок тренування альтернативних підготовчих дій та вдосконалення техніки володіння шаблею; розвиток здатності до психологічної саморегуляції.

Особливу увагу приділяти тренуванню техніки застосування уколів як засобу заміни удару при «перетримці» руки в атаках, працювати над подовженням атак уколом, що завершується. Удосконалювати різні варіанти застосування уколів у контратаках.

Тренувальні засоби необхідно використовувати з переважно техніко-тактичним змістом (вправи у «контрах» 20-25 хвилин 4 рази на тиждень, індивідуальні уроки 5 разів на тиждень, тривалість за погодженням з тренером); з переважно психологічним змістом (вправи саморегуляції) не менше 8-10 хвилин у кожному занятті, та з інтегральним змістом, тобто тренуючі техніко-тактичні та психологічні аспекти бойової діяльності не менше 10 хвилин один раз на тиждень. Бойова практика з моделюванням ситуацій спірного суддівства проводиться раз на тиждень.

ПОСИЛАННЯ

1. Аджемян, В.А. Исследование двигательной деятельности фехтовальщиков, специализирующихся в различных видах оружия / В.А. Аджемян, Г.М. Аванесян // Совершенствование системы подготовки высококвалифицированных спортсменов: тезисы XII Респуб. научно-методической конференции [26–28 февраля]. – Ереван :[б. и.], 1983. – С. 47–50.

2. Ажицкий, К. Ю. Оперативная запись боевых действий фехтовальщика и анализ ее эффективности: метод, указания для студентов / Ю.А. Ажицкий, Ю.В. Варганов; Гос. дважды орденос. ин-т физ. культуры

им. П. Ф. Лесгафта. – Л., 1977. –23 с.

3. Алаторцев, В.А. Проблемы психологии спорта / В.А.Алаторцев / под ред. В.А. Алаторцева, Л.Д. Гиссена. – М : [б. и.], 1970. – 140 с.

4. Андриевский, В. А. Методика обучения фехтованию и пути совершенствования спортивного мастерства фехтовальщиков: автореф. дис. канд. пед. наук / В.А. Андриевский [Гос. центр, ордена Ленина ин-т физ. культуры]. – М., 1954. –15 с.

5. Антохин, А.В. Использование ментальных образов в подготовке фехтовальщиков с помощью сопряженных психофизических воздействий /А.В. Антохин, В.А. Родионов // Ментальная тренировка в спорте: Материалы к психологическому симпозиуму в рамках международной конференции «Олимпийское движение и социальные процессы». – М., ВНИИФК, 1997. – С. 8.

6. Афиногенова, С.В. Биологический и психологический пол в связи с профессиональными и спортивными интересами в подростковом и юношеском возрасте / С.В. Афиногенова : автореф. дис. ...канд. наук СПб., 2007 – 25 с.

7. Бабушкин, Г.Д. Общая и спортивная психология: учеб. для высш. физ. учеб. заведений / Г.Д. Бабушкин, В.М. Мельников. – Омск. : СибГАФК, 2000. – С. 109-132.

8. Бабушкин, Г.Д. Совершенствование форм и методов управления процессом физического воспитания и спортивной тренировкой / Г.Д. Бабушкин, А.Ф. Караваяев. – Омск, 1980. – С.84.

9. Багадирова, С. К. Основы психорегуляции в спортивной деятельности: учебное пособие / С.К. Багадирова. – Майкоп: Изд-во «Магарин О. Г. – 2015. – 148 с.

10. Базаревич, В.Я. Судейство соревнований по фехтованию / В.Я Базаревич, В.А. Гансон, А.П. Голяницкий. – М. : Физкультура и спорт, 1973. – 112 с.

11. Бакулев, С.Е. Индивидуально-типологическое прогнозирование

результатов : учебное пособие / С.Е. Бакулев СПбГАФК им П.Ф. Лесгафта, 2000 – 86с.

12. Беляков, Б. И. О технике атак с обманом в фехтовании на саблях / Б. И. Беляков // Труды Смоленского ин-та физкультуры. – Смоленск, 1959. – вып. III. – С. 329–339.

13. Блудов, Ю.М. Личность в спорте : Очерки исслед. психологии спортсмена / Ю.М. Блудов, В.А. Плахтиенко. – М. : Советская Россия, 1987. – 154 с.

14. Богданова, Д.Я. Занимательная психология спорта / Д.Я. Богданова. – М.: Физкультура и спорт, 1993. – С. 152–153.

15. Булочко, К.Т. Фехтование : учебник для ин-тов физ. культуры / К.Т. Булочко. – М.: Физкультура и спорт, 1967. – 430 с.

16. Бусол, В.А. Экспериментальное обоснование направленности средств и методов физической подготовки юных фехтовальщиков на этапе начальной специализации: автореф. дис. ... канд. пед. наук / В.А. Бусол – М., 1978. – 20 с.

17. Бычков, Ю. М. Анализ и оценка технико-тактической подготовленности фехтовальщиков высшей квалификации / Ю. М. Бычков // Фехтование: Вестник. – Смоленск, 2003. – вып. 1. – С. 79-83.

18. Войтов, В. Г. Методика технико-тактической подготовки на этапе углубленной специализации в фехтовании на саблях : автореф. дис. канд. пед. наук / В.Г. Войтов; Гос. центр, ордена Ленина ин-т физ. Культуры. – М., 1984. – 21 с.

19. Войтов, В. Г. Характеристика условий и структура принятия решений в процессе тактического взаимодействия в спортивном фехтовании / В.Г. Войтов // Научно-педагогические проблемы спортивного фехтования // (Всерос. науч.– практ. конф. сб.ст.) / под общ. ред. А. И. Павлова; Смолен, гос. акад. физ. культуры, спорта и туризма. – Смоленск, 2005. – С. 46-52.

20. Войтов, В.Г. Волевые качества юных фехтовальщиков как предпосылки успешности соревновательной деятельности / В.Г. Войтов, А.Д.

Мовшович // Теория и практика физической культуры. – 1984. – № 6. – С. 27–29.

21. Вяткин, Б.А. Управление психическим стрессом в спортивных соревнованиях / Б.А. Вяткин. – М.: Физкультура и спорт, 1981. – С. 56.

22. Ганюшкин, А.Д. К вопросу о технологии психологической подготовки спортсмена / А.Д. Ганюшкин // Психологические аспекты подготовки спортсменов. – Смоленск : изд-во СГИФК, 1980. – С. 3–9.

23. Генов, Ф. Исследование мобилизационной готовности спортсмена перед выполнением спортивного действия: автореф. ...дис. канд. пед. наук / Ф. Генов. – М., 1967– 18 с.

24. Генов, Ф. Психологические особенности мобилизационной готовности спортсмена / Ф. Генов. – М. : Физкультура и спорт, 1971. – 245 с.

25. Герон, Е. Теория и практика физической культуры / Е. Герон. – М. : Физкультура и спорт, 1972. – С. 25–27.

26. Геселевич, В.А. Предстартовое состояние спортсмена / В.А. Геселевич. М.: Физкультура и спорт, 1969. – С. 4–5.

27. Гогун, Е.Н. Психология физического воспитания и спорта : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е.Н. Гогун, Б.И. Мартыанов. – М.: Академия, 2000. – С. 237–248.

28. Головня Л.В. Графическая запись действий фехтовальщика / Л.В. Головня // Теория и практика физической культуры. – 1954. – № 3. – С. 222–229.

29. Горбунов, Г.Д. Психологическая подготовка / Г.Д. Горбунов / В кн. Психология спорта / под ред. В.М. Мельникова. – М. : Физкультура и спорт, 1987. – С. 318–362.

30. Горбунов, Г.Д. Психопедагогика спорта / Г.Д. Горбунов. – М. : Физкультура и спорт, 1986. – 208 с.

31. Горбунов, Г.Д. Современная практика психологической подготовки спортсмена // Теория и практика физической культуры. – 1979. – № 12. –С. 5–7.

32. Горская, Г.Б. Психологическое обеспечение многолетней подготовки спортсменов / Г.Б. Горская. – Краснодар : КГИФК, 1995. – С. 120–122.
33. Грибкова, Л.П. Особенности личностной тревожности студентов-спортсменов /Л.П. Грибкова, С.Г. Круглова // Психологические особенности личности студентов-спортсменов. – Смоленск, 1988. – С. 30–33.
34. Данилина, Л.Н. Методы психодиагностики надежности спортсмена : метод. разраб. для студентов ИФК / Л.Н. Данилина. – М. : ГЦОЛИФК, 1980. – 25 с.
35. Деев, А.В. Обеспечение результативности фехтовального боя рапиристов высокой квалификации уколами повышенной сложности: диссертация .. кандидата педагогических наук: 13.00.04 / А.В. Деев - Национальный государственный Университет физической культуры, спорта и здоровья имени П.Ф.Лесгафта, 2017. - 174 с.
36. Деражинская, Н.А. Теория и практика физической культуры / Н.А. Деражинская. – М. : Физкультура и спорт, 1973. – С. 29.
37. Джамагаров, Т.Т. Психология физического воспитания и спорта : учеб. пособие для ин-тов физ. культуры / сост. Т.Т. Джамгаров, А.Ц. Пуни. – М. : Физкультура и спорт, 1979. – С. 92–97.
38. Дмитриев, О.Б. Методика подготовки судей, тренеров и спортсменов по правилам и судейству с помощью мультимедиа системы «соревнования по каратэ» : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О.Б. Дмитриев. – Ижевск, 2003. – 23 с.
39. Донской, Д.Д. Биомеханика с основами спортивной техники: учебник для ин-тов физ. Культуры / Д.Д. Донской. –М. : Физкультура и спорт, 1971. – 287 с.
40. Донской, Д.Д. Биомеханика / Д.Д. Донской, В.М. Зациорский. – М. : Физкультура и спорт, 1979 – 264 с.
41. Донской, Д.Д. Двигательная задача в спортивных действиях /Д.Д. Донской, С.В. Дмитриев // Теория и практика физической культуры, 1994. –

№ 11. – С. 40-43.

42. Дьячков, В.М. Совершенствование технического мастерства спортсменов / под ред. В.М. Дьячкова и др. – М. : Физкультура и спорт, 1972. – 240 с.

43. Жданович, В.Ф. Взаимоупражнения фехтовальщиков, как метод моделирования условий соревновательной деятельности / В.Ф. Жданович, М.М. Синицын / Фехтование : Вестник. вып. 1., Смоленск [Составители Павлов А.И., Бычков Ю.М., СГИФК]., 2003. – С. 70–79.

44. Житлов, В. В. Индивидуальный подход к предсоревновательной подготовке фехтовальщиц / В.В. Житлов [Издательство Казанского университета]., 1988. – 131 с.

45. Житлов, В.В. Предсоревновательная подготовка фехтовальщиц высокой квалификации: автореф. дис. канд. пед. наук / В.В. Житлов. – М., 1985. – 25с.

46. Загайнов, Р.М. Исследование психических состояний в связи со значимой деятельностью в спорте : автореф. дис. ...канд. психол. наук / Р.М. Загайнов. – Л., 1972. – С. 35–36.

47. Зациорский, В. М. Физические качества спортсмена /В.М. Зациорский – М. : Физкультура и спорт, 1979. –185 с.

48. Зимкин, Н.В. Физиология спорта / Н.В. Зимкин. –М. : Физкультура и спорт, 1975. – 470 с.

49. Ивойлов, А.В. Проблемы помехоустойчивости движений человека : сб. научн. тр.: Помехоустойчивость спортсмена. Волгоград, 1981. – С. 3–10.

50. Калимулин, И.А. Методика объективизации судейства в боксе : автореф. дис. канд. пед. наук / Калимулин И. А. – СПб., 1995. – 23 с.

51. Келлер, В.С. Исследование специальной подготовленности фехтовальщиков. – В кн. Фехтование : сб. науч. тр.. М. : Физкультура и спорт, 1968. – С. 106-124.

52. Келлер, В.С. Стратегия, тактика и техника соревновательной дея-

тельности / В.С. Келлер // Теория спорта / под ред. В.Н. Платонова. – Киев: Вища школа, 1987. – С. 79-100.

53. Келлер, В.С. Теоретико-методические основы подготовки спортсменов / В.С. Келлер, В.Н. Платонов. – Львов, 1993. – 270 с.

54. Келлер, В.С. Фехтование на саблях. – В кн. Фехтование : учебник для ин-тов физкультуры / В.С. Келлер, Д.А. Тышлер /под общ.ред. Д.А.Тышлера. – М. : Физкультура и спорт,1978. – С.107-134.

55. Ким, Н. В. Подготовка высококвалифицированных судей по спортивной гимнастике : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н.В. Ким. – Санкт–Петербург, 2011. –125 с.

56. Козлов, Е.Г. Постановка проблемы готовности к соревнованию в спорте / Е.Г. Козлов // Теория и практика физической культуры. – 1985. – № 10. – С. 7–8.

57. Козлов, Е.Г. Психологическое образование тренера: метод. разработка / Е.Г. Козлов, И.А. Григорьянц, Э.И. Михайлова ; Моск. обл. гос. ин-т физ. культуры. – Малаховка: б. и., 1978. – 17 с.

58. Коньков, В. Субъективизм судейства в боксе / В. Коньков // Бокс : ежегодник. –М., 1977. – С. 58-59.

59. Косов, Б.Б. Психология и современный спорт : Международный сборник научных работ по психологии спорта / сост. А.В. Родионов, Н.А. Худадов. – М. : Физкультура и спорт, 1982. – 224 с.

60. Костов, Ф. Ф. Психоэмоциональная устойчивость как фактор профилактики развития реактивной астении у спортсменов : дис. ...канд. психол. наук. : 13.00.04 / Ф.Ф. Костов. – СПб, 2020. –128 с.

61. Красников, А.А. Основы теории спортивных соревнований: учеб. пособие для вузов физ. культуры и спорта / А.А. Красников. – М. : Физическая культура, 2005. – С. 99-106.

62. Кулаичев, А.П. Компьютерная электрофизиология / А.П. Кулаичев. – М. : Изд-во МГУ, 2002. – 379 с.

63. Лалаян, А.А. Зависимость точности судейства по фехтованию от

продолжительности работы судьи / А.А. Лалаян, Э.О. Акавян, Г.Г. Гаспарян // Проблемы психологии спорта. – М., 1960. – № 1. – С. 233-240.

64. Лапшин, А.В. Основные средства ведения фехтовальщицами поединков на саблях / А.В. Лапшин // Теория и практика физической культуры. –2003. – №2. С. 31.

65. Левитов, Н.Д. Психология характера / Н.Д. Левитов. – М. : Просвещение, 1969. – С. 134-136.

66. Левитов, Н.Д. Психология характера / Н.Д. Левитов. – М. : Физкультура и спорт, 1964. – С. 64-67.

67. Марищук, В.Л. Стресс и тревога в спорте / В.Л. Марищук. – М. : Физкультура и спорт, 1983. – С. 72-87.

68. Маркелов, Д.Н. Методика обучения судей в тхэквондо на основе автоматизированного информационного комплекса : дис. ...канд. пед. наук / Д.Н. Маркелов. – Волгоград, 2010. – 148 с.

69. Матвеев, Л.П. Общая теория спорта и ее прикладные аспекты / Л.П. Матвеев – СПб. : Лань, 2005. – С. 114-120.

70. Матвеев, Л.П. Теория и методика физической культуры / Л.П. Матвеев. –М. : Физкультура и спорт., 1991. – 480 с.

71. Медведев, А.В. Психологическое обеспечение тренировочного процесса и соревновательной деятельности / А.В. Медведев. – М., 1998. – С. 342-343.

72. Меламедов, И. М. Физические основы надежности: введение в физику отказов / И. М. Меламедов. – Л.: Энергия. Ленинград. отд-ние, 1970. – 152 с.

73. Мерликин, В.П. Усвоение типологически обусловленного индивидуального стиля деятельности при формировании спортивной техники / В.П. Мерликин, М.Е. Бубнов // Проблемы психологии индивидуальных различий в спорте. – Казань, 1981. – С. 55-63.

74. Мидлер, М.П. Тренировка в фехтовании на рапирах / М.П. Мидлер, Д.А. Тышлер - М. : Физкультура и спорт, 1966. – 196 с.

75. Мовшович А. Д. Система многолетней подготовки юных фехтовальщиков : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Алек Давыдович Мовшович; [Рос. гос. акад. физ. культуры]. – М., 1996. – 37 с.
76. Мовшович, А. Д. Возрастная динамика технико-тактического совершенствования юных фехтовальщиков / А. Д. Мовшович, А. К. Аветисян // Спортивное фехтование : учеб. для вузов физ. культуры. – М., 1997. – С. 192-205.
77. Моросанова, В.И. Индивидуальный стиль саморегуляции произвольной активности человека [Электронный ресурс] / В.И. Моросанова. – Режим доступа: <http://www.childpsy.ru/dissertations/id/19168.php>
78. Найдиффер, Р.М. Психология соревнующегося спортсмена / Р.М. Найдиффер. – М. : Физкультура и спорт, 1979. – С. 153.
79. Некрасов, В.П. Психорегуляция в подготовке спортсменов / В.П. Некрасов. - М. : Физкультура и спорт, 1985. – С. 92-94.
80. Никифоров, Г.С. Самоконтроль как механизм надежности человека- оператора / Г. С. Никифоров ; ЛГУ им. А. А. Жданова. - Л.: Изд-во Ленингр. гос. ун-та, 1977. - 112 с.
81. Озолин, Н.Г. Молодому коллеге / Н.Г. Озолин. – М. : Физкультура и спорт, 1988. – 286 с.
82. Остроухова, А.А. Методические предпосылки к созданию комплексной методики подготовки судей по фехтованию / А.А. Остроухова // Материалы XII Всероссийской научн.-практич. конф. «Научно-методические проблемы спортивного фехтования» / под ред. А.И. Павлова. – Смоленск : [б.и.], 2017. – С. 145–147.
83. Павлов, А.И. Состав действий и причины их нерезультативного применения при различном текущем счете боя в соревнованиях квалифицированных фехтовальщиков / А.И. Павлов, В.Г. Войтов, В.В. Феоктистов // Теория и практика физической культуры : Тренер : журнал в журнале. – 2005. – № 7. – С. 28–30.
84. Павлова, К.Г. Психология спорта: логико-психологические

аспекты / К.Г. Павлова. – Владивосток: Изд-во Дальневосточ.ун-та, 1988. – С. 127–128.

85. Панов, А.Г. Аутогенная тренировка / А.Г. Панов, Г.С. Беляев и др. – Л. : Медицина, 1973. – С. 98.

86. Перевицкий, И.С. Подготовка квалифицированных борцов греко-римского стиля с учетом субъективизма судейства : автореф. дис. канд. пед. наук / Перевицкий И.С. – Малаховка, 2007. – 26 с.

87. Перевицкий, И.С. Субъективизм судейства в греко-римской борьбе и решение борцами ситуационных задач в этих условиях / И. С. Перевицкий, А. Н. Абульханов ; Московская гос. акад. физ. культуры // Теория и практика физической культуры. – 2006. – № 12. – С. 32–33.

88. Платонов, В.Н. Подготовка квалифицированных спортсменов / В.Н. Платонов. - М. : Физкультура и спорт, 1986. – 286 с.

89. Платонов, К.К. Психология: учеб. для индустр. -пед. техникумов / К.К. Платонов. – М. : Высш. школа, 1973. – С. 73–74.

90. Плахтиенко, В.А. Надежность в спорте / В.А. Плахтиенко, Ю.М. Блудов -М. : Физкультура и спорт, 1983. – 176 с.

91. Пономарев А. Н. Фехтование на шпагах /А.Н. Пономарев, Л. В. Сайчук. – М. : Физкультура и спорт, 1970. – 152 с.

92. Пономарев, А.Н. Специализированные упражнения в групповом уроке по фехтованию /А.Н. Пономарев / В кн. Фехтование: сб. статей. –М. : Физкультура и спорт, 1968. – С.41-62.

93. Пономарев, А. Н. Фехтование: от новичка до мастера /А.Н. Пономарев. – М. : Физкультура и спорт, 1987. – 144 с.

94. Пономарева, А.М. Методика обучения и совершенствования тактического взаимодействия с противником : метод. разработки для студ. ГЦОЛИФК / А.М.Пономарева. – М., 1985. – 34 с.

95. Попов, А.Л. Спортивная психология: учеб. пособие / А.Л. Попов; Московский психолого-социальный ин-т. - М.: МПСИ: Флинта, 1998. – С.

119– 120.

96. Прохоров, А.О. Смысловая регуляция психических состояний / А.О. Прохоров. – М. : Изд-во ИП РАН, 2009. – 352 с.

97. Пуни, А.Ц. Теория и практика физической культуры / А.Ц. Пуни. – М. : Физкультура и спорт, 1972. – С.12.

98. Пуни, А.Ц. Некоторые психологические вопросы готовности к соревнованиям в спорте: избранные лекции / А.Ц. Пуни. - Л.: [б.и.], 1973. – С. 26.

99. Ренский, П. А. Современные основы тактики ведения поединков в фехтовании на саблях // Фехтование: сб. статей. – М., 1986. – С. 43-46.

100. Ренский, П.А. Исследование подготавливающих действий у фехтовальщиков на саблях высшей квалификации /П.А. Ренский, Д.А. Тышлер // в кн.: тез. юбилейн.республ.науч -методич. конф., посвященной 30–летию спортивного фехтования в Армении (Ереван, 9–10 декабря 1975). Ереван, 1975, с. 27-29.

101. Ридер, Г. Психология и современный спорт : международный сборник научных работ по психологии спорта / Г. Ридер // сост. А.В. Родионов, Н.А. Худадов. – М. : Физкультура и спорт, 1982. – 224 с.

102. Родионов, А.В. Влияние психологических факторов на спортивный результат / А.В. Родионов. – М. : Физкультура и спорт, 1983. – 112 с.

103. Родионов, А.В. Психология и современный спорт: международный сборник научных работ по психологии спорта / сост. А.В. Родионов, Н.А. Худадов. – М. : Физкультура и спорт, 1982. – 224 с.

104. Рудик, П.А. Психологическая структура спортивной деятельности : лекция для студентов ин-тов физ. культуры / П.А. Рудик; ГЦОЛИФК. –М., 1980. – 39 с.

105. Рыжкова, Л. Г. Тактические знания в системе тренировки фехтовальщиков на этапе спортивного мастерства / Л. Г. Рыжкова // Научно-педагогические проблемы спортивного фехтования : материалы Всерос.

науч.- практ. конф. : сб. ст. / под общ. ред. А. И. Павлова ; Смолен, гос. акад. физ. культуры, спорта и туризма. – Смоленск, 2005. – С. 56-60.

106. Савенков, Г.И. Психологическая подготовка спортсмена в современной системе спортивной тренировки : учеб. пособие для студентов вузов / Г.И. Савенков. - М. : Физическая культура, 2006. – 96 с

107. Сайчук, Л. В. Изменения в фехтовании в связи с введением электрофицированного оружия / Л. В. Сайчук // Теория и практика физической культуры. – 1960. – вып. 3. – С. 177.

108. Сикора, Е. Тенденции развития мирового фехтования в свете наблюдений за чемпионатом мира среди юниоров (Мадрид,1978) /Е. Сикора // в кн.: Информационно-методический бюллетень. М. : ВНИИФК, 1979. – С.10–16.

109. Сингер, Р. Психология и современный спорт: международный сборник научных работ по психологии спорта /Р. Сингер // сост. А.В. Родионов, Н.А. Худадов. – М. : Физкультура и спорт, 1982. – 224 с.

110. Смоленцева, В. Н. О психотехниках, психических состояниях и их регуляции в спорте: учеб.-метод. пособие для студентов физкульт. вузов / В. Н. Смоленцева. – 2-е изд. – Омск : Изд-во СибГУФК, 2012. – 144 с.

111. Смоленцева, В.Н. Психорегуляция в годичном цикле тренировки / В.Н. Смоленцева, Г.Д. Бабушкин. – Омск : [б.и.], 1999. – С. 56 – 59.

112. Смоляков, Ю.Т. Тренировка фехтовальщиков на шпагах / Ю.Т. Смоляков, Д.А. Тышлер – Минск : Высшая школа,1976. – 144 с.

113. Солодков, А.С. Физиология человека : учебник / А.С. Солодков, Е.Б. Сологуб. – М. : Терра-Спорт, 2001. – 420 с.

114. Солодков, А.С. Физическая работоспособность спортсмена: лекция / А.С. Солодков; Санкт-Петербургская гос. акад. физ. культуры им. П.Ф. Лесгафта. – СПб.: [б.и.], 1995. – С. 28-29.

115. Стоунс, Э. Психопедагогика: психологическая теория и практика обучения / Э. Стоунс. – М. : Педагогика, 1984. – С.298.

116. Страхов, В.И. Классификация помеховлияний в спортивно-

игровой деятельности / В.И. Страхов // XV научная конференция Саратовского отделения общества психологов. – Саратов, 1975. – С. 15-17.

117. Стукалин, А.В. Техничко-тактическая подготовка рапиристов в связи с изменением правил судейства: автореф. дис. ... канд. пед. наук / А.В. Стукалин. – М., 2009. – 26 с.

118. Суслов, Ф.П. Современная система спортивной подготовки / ред. Суслов Ф.П. [и др.]. – М.: [СААМ], 1995. – 446 с.

119. Суслов, Ф.П. О соразмерности соревновательной и тренировочной деятельности в индивидуальных дисциплинах спорта высших достижений / Суслов Ф.П. // Современный олимпийский спорт и спорт для всех : 7 Междунар. науч. конгр. : Материалы конф., 24-27 мая 2003 г. – М., 2003. – т. 3. – С. 248-249.

120. Сюинн, Р. Психология и современный спорт: международный сборник научных работ по психологии спорта / сост. А.В. Родионов, Н.А. Худадов. – М. : Физкультура и спорт, 1982. – 224 с.

121. Терехина, Р.Н. Проблемы судейства в спортивной гимнастике / Р.Н. Терехина // Теория и практика физической культуры. – 1997. – № 11. – С. 58-60.

122. Ткачева, М. С. Характерологические и социально-психологические условия формирования помехоустойчивости спортсменов: дис. канд. психол. наук : 19.00.07 / М.С. Ткачева: Саратов, 2003 – 199 с.

123. Триперина Томаис. Индивидуализация технико-тактического совершенствования квалифицированных фехтовальщиков на рапирах 17-19 лет : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Т. Триперина; ФГОУ ВПО «Российский государственный университет физической культуры, спорта и туризма». – М., 2000. – 21 с.

124. Турецкий, Б.В. Совершенствование тактической подготовки фехтовальщиков в связи с индивидуальным стилем принятия решения в боевых взаимодействиях: автореф. дис ... канд. пед. наук /Б.В. Турецкий – М., 1981. – 24 с.

125. Турецкий, Б.Г. Влияние занятий фехтованием на формирование черт личности спортсмена / Б.Г. Турецкий, Е.Н. Череповецкий // Фехтование : сб. статей. – М. : Физкультура и спорт, 1986. – С. 50–53.

126. Тышлер, Г.Д. Совершенствование приемов нападения и маневрирования в фехтовании на саблях у спортсменов высшей квалификации / Г. Д. Тышлер ; Комитет по физ. культуре и спорту при Совете Министров СССР. – М., 1986. – 14 с.

127. Тышлер, Д. А. Методика технико-тактического совершенствования юных фехтовальщиков на саблях : (этап углубленной тренировки) / Д.А. Тышлер, В.Г. Войтов, А.Д. Мовшович // Фехтование : сб. ст. – М., 1985. – С. 19-22.

128. Федоров, В.Г. Качественные показатели технического мастерства фехтовальщиков высокой квалификации (тезисы) / В.Г. Федоров, Г.Б. Шустиков, Е.А. Нечаева // Мат. итог. научно-практ. конф. за 2015 г., посв. 120-летию Ун-та / НГУ ФК, спорта и здоровья им. П.Ф. Лесгафта, СПб. – СПб, 2016. – С. 50.

129. Федоров, В.Г. Взаимодействие в системе физкультурного образования : монография / В.Г. Федоров, А.И. Крылов, Н.Г. Закревская, Г.Б. Шустиков, А.В. Федоров. – СПб: Изд-во Политехнического ун-та, 2018. – 181с.

130. Хайрулин, А. Р. Комплексный подход к методике подготовки спортивных судей в единоборствах (на примере тхэквондо) : дис. ... канд. пед. наук / А.Р. Хайрулин. – СПб, 2008. – 250 с.

131. Ханин, Ю.Л. Психология общения в спорте / Ю.Л. Ханин. – М: Физкультура и спорт, 1980. – 140 с.

132. Хархалуп, В. С. Экспериментальное изучение роли оперативно-тактических установок фехтовальщика-саблиста в управлении атакующими действиями : автореф. дис. ... канд. пед. наук / В.С. Хархалуп; Всесоюз. науч.-исслед. ин-т физ. культуры. – М., 1976. – 25 с.

133. Шалман, А.Л. Психологические и психофизиологические

особенности фехтовальщиков / А.Л. Шалман, Л.А. Косякин, В.В. Житлов // Фехтование : [сборник статей]. – М. : Физкультура и спорт, 1984. – С. 33-35.

134. Шамис, В.В. Объективизация критериев оценки эффективности действий фехтовальщиков на саблях в соревнованиях : дис. ... канд. пед. наук :13.00.04 / В.В. Шамис. – М., 2013. – 139 с.

135. Шустиков, Г.Б. Особенности формирования помехоустойчивости фехтовальщиков высокой квалификации к необъективному судейству. / Г.Б. Шустиков, Ю.С. Молчан, Е.А. Нечаева // Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта. – 2009. – №10(56). – С. 113–118.

136. Шустиков, Г.Б. Помехоустойчивость в фехтовании (тезисы). /Г.Б. Шустиков, Е.А. Нечаева // Материалы итоговой научно-практической конференции профессорско-преподавательского состава НГУ им. П.Ф. Лесгафта, Санкт-Петербург за 2011 год / Национальный государственный университет физической культуры, спорта и здоровья имени П.Ф. Лесгафта, Санкт-Петербург. – СПб.: [б.и.], 2012. – С. 64.

137. Шустиков, Г.Б. Теория и методика фехтования (учебное пособие) / Г.Б. Шустиков, В.Г. Федоров, А.В. Деев. - Санкт-Петербург: изд-во Политехнического ун-та, 2015. – 162 с.

138. Barth, V. Charakteristik und Entwicklund von Strategie und Taktik /V. Barth // Trainingswissenschaft. – Berlin : Sportverlag. – 1994. – P. 93–120.

139. Bednarski, J. Warm up right and win / J. Bednarski //American fencing. – 1993. – P. 29–32. 149

140. Harrison, A.J. Functional data analysis of joint coordination in the development of vertical jump performance / A.J. Harrison, W. Ryan // Sports Biomechanics. – 2007.

141. Kogler, A. Planning to win : designing, recording and evaluating your fencing training program / A. Kogler. – Chicago: Counter-Parry Press, 1993. – 68 p.

142. Martiniec, A. Kevey und Seine Fechtschule /A. Martiniec. – Gzaz : Sportin, 1993. – 143 s.